

EESTI METS

METSA JA JAHINDUSE KUUKIRI

SISU:

- Aasta lõputähtselt — *A. R.*
Vanuseklassidest ning pahedest ebaühtlaste vanuse-
klasside tarvitamisel — *A. Mathiesen.*
Harjumaa asustamise käik ja sellest tingitud metsade
vähenemine — *Edg. Vester.*
Jõulumetsas — *Enn Uibo.*
Paremate tööriistadega töstame tööjõudlust metsa-
ülestõstmisel — *K. Saker.*
Eesti Vabariigi metsakorraldusest 1919. — 1939. a. —
E. Schabak.
Soome metsatööliliste olukorrast — *Emil Vesterinen.*
Jõulukuskede farmidest P.-Ameerika Ühendriigis — *M.*
Tänavusi noori metsavahte — *V. S.*
Auhindadest laskevõistlustel — *Enn Heinaru.*
On kasulik teada — *A-r.*
Ära unusta ... *I. Värtmäe.*
Jahindus.
Mõnemesuguseid teateid.

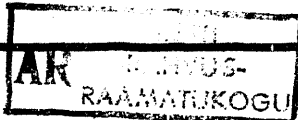
1939. 15. DETSEMBER NR. 12

XIX AASTAKÄIK

AD

Akadeemilise Metsaseltsi, Eesti Metsateenijate Ohingu, Eesti Metsaühingute
Liidu ja Riigimetsateenijate Keskkogu häälekandja

Tellimise hind kr. 3.50 aastas, kr. 2.— poolaastas, kr. 1.— veerandaastas, üksiknumber 40 senti.

Norra parimat tõugu kvaliteetrebaseid müüb

Karjaküla rebastefarm

Sel aastal on Karjaküla rebastefarmis 1600 Gröönimaa sinirebast, 900 hõberebast

Meie rebased on väga sigivad. Tõuloomad on ainult esmaklassilise kvaliteediga Norra rebased, esimene valik kõrgeimalt premeeritud Norra tõugudest

Sinirebaseid:

(Fosheim, Windingstad, Oye, Blokhuis, Hole, Grotli, Bokeröen ja Tanberg). Need farmid on omandanud peaaegu kõik preemiad ja enamiku auhindu ning on esitanud Norra 1936. ja 1937. a. sinirebaste näitustel enamiku eeskujulikest loomadest. (Emafarm Tanberg on üksinda omandanud 52 preemiat ja auhinda).

Hõberebaseid:

Tuntud ja kõrgelt premeeritud tõud (Svarstad, Jackhellm, Arne Christensen ja Bokeröen)

Meie rebased vastavad praegusile turunõudmisile

SINIREBASED: Tihedad, puhtad, heledad hõbedased nahad Gröönimaa tüübilt

HÕBEREBASED: $\frac{3}{4}$ hõbe- kuni täishõbe, pika, tiheda, puhta karvaga

Et vältida välismaist Norra kvaliteetrebaste kasvatamist ja võistlust, Norra valitsus keelas 1937. a. ära hõberebaste ja 1938. a. sinirebaste väljaveo

Neid Norra parimaid kvaliteetrebasteid müüakse praegu Karjakülalt

Oma kasvatamiskogemustega seisame ostjate teenistuses

JÄRELEPÄRIMISTEGA
PÕRDUDA:

O. Róken

KARJAKÜLA,
Keila tel. 68 või

R. Rehepõld

TALLINN,
S.-Karja 15, tel. 452-05

EESTI METS

METSANDUSE JA JAHINDUSE KUUKIRI

VÄLJAANDJAD :

Akadeemiline Metsaselts.
Eesti Metsateenijate Ühing.
Eesti Metsaühingute Liit.
Riigimetsateenijate Keskkogu.

Peatoimetaja
Prof. O. DANIEL.
Tartu, Gustav Adolfi t. 70.
Vastutav ja tegevtoimetaja
VASSILI MUTT.

TOIMETUSE ADDRESS:
Tallinn, postkast 97.
TOIMETUSE ASUKOHT:
Tallinn, Lai tän. 39/41,
tel. 464-76.
POSTI JOOKSEV ARVE NR. 155

XIX aastakäik

15. detsembril 1939

Nr. 12

Rõõmsaid jõulupühi

ja

õnnerikast uut aastat

soovib

„Eesti Metsa“ toimetis

Aasta lõputähiseil

Suurte väljaminemiste ja sissetulemistega lõpeb aasta 1939 metsameeste peres. Palju aastaid ei mäletata enam selletaolist jüripäeva, mis algas sügisese laglede lennuga ja jätkub veel praegugi. Liiguvad vanemate metsa-teenijate kraamikoormad — need kolivad ühes pere ja varaga, rändavad ka hoopis noored algajad, kaasas käsi-kohvriga kõik, mida omatakse — need on uustulnukad, kel esmakordselt tuleb asuda silm silma vastu tegeliku metsa-teenistusega.

Vanemaid ja kogenumaid inimesi, kes kasutavad silmapilku selleks, et ümber asuda teistele asukohtadele, mis neile mõnes suhtes enam meele järele on, ei puuduta uudne olukord eriti palju. Neil on teadmisi ja kogemusi, kuidas asjadel sarvist kinni haarata ka võõras ümbruses ja uutest oludes. Teised aga, kes asuvad senistest vastutusrikkamatele kohtadele ja kes peavad asendama äraläinud või omakorda kõrgemale ametiastmele edasiliikunuid, viivad kaasa oma teenistuslastest teadmistest ja oskustest selle pisku või palju, mis neil on korda läinud seni omandada. Paljudel neist on aeg „eesliinile“ minekuks jõudnud kätte küllalt vara ning ootamatultki. Ei ole jõutud süsteemikindlalt ja üksikasjaliselt tutvuda kõigi tulevaste teenistusülesannetega sel määral, et tunda end uuel ametikohal küllalt kindlana ja julgena. Ja kui ümberasuja seesuguste eeltingimuste juures peab päris iseseisvalt asuma suurema administratiivüksuse juhi kohale, tunneb ta end kui kogenematu laevur väikese paadiga suurel merel: Oled saanud vaevalt üle võtta oma ülesanded, juba ootavad korraldamist ja otsustamist pakilised toimetused. Oled vaevalt läbi tüüriinud juhiste ja ringkirjade skäärdest, võtavad sind vastu vahepeal kuhjunud ülesannete loendamatud ristlained ja samas varitsevad sind juba kohapealse olukorra mittetundmise reetlikud karid. On käsil metsaülestöötamise ja -müügi hooaeg, kõikjal oodatakse korraldusi ja juhatust, jooksevad asjaajamine nõuab omajagu tähelepanu. Ei oska veel õieti

hinnata alluvate töövoimet ega tunne nende isikupära. Ja mets — seda ei tunne veel hoopiski. Sellases olukorras ja tempos tuleb noorel juhil arendada oma oskusi, õppida iseseisvalt võitma raskusi ja omandada õige juhi tasakaal ning väärikus.

Erilises olukorras on noored algajad. Neil tuleb nüüd esmakordselt viia reaalelu tulle kõik oma senised teoreetilised tõekspidamised, et peagi selgusele jõuda nende praktilises kõlvulisuses. Töövoime, kasvatus, koolist saadud eriharidus ja iseloom moodustavad kokku selle põhilise aluskompleksi, mille najal hakkavad kujunema noore metsamehe teenistuslikud omadused ja küpsema isiklikud vaated ja arusaamised. Alles mõne aja möödumisel võib algaja otsustada lõplikult, kas ta on oma kutseala valinud õieti või mitte: Tähtejõuline isik ei tulegi selles küsimuses eitava otsusele juba seepärast, et tal jätkub alati julgust ja visadust kohaldada oma seniseid tõekspidamisi sagedasti hoopis vastandlikele reaalelu nõuetele, vastu panna raskustele, mis iga algaja elus on paratamatud, ja leida läbivõideldud võitlustes koguni sisemist rahuldust. Ainult seesugustest iseloomudest arenevad tõelised metsamehed, olgu alamal või kõrgemal teenistusastmel.

Nii on siis aasta lõpp kujunenud pingerikkaks kõigile metsameestele, keda nii või teisiti on puudutanud aja sündmused ja vajadused ametkonna täiendamisel. Igaüks juurdleb oma töösuundades, püüdes leida otstarbekaimat lahendust uutesse olukordadesse sissetöötamisel. Üks teeb seda rahulikult ja kindlalt, väljudes seisukohast, et kuni uue ümbruse täielise tundmaõppimiseni on kasulik lasta asjadel minna endises suunas, mis koha peal on välja kujunenud ja omaks võetud. Teine leiab peatselt võimalusi üht-teist täiendada ja parandada, kolmas aga suhtub asjale sellelt seisukohalt, et kõik, mis vana, on halb ja tarvitamiskõlbmatu, et ainuõige on asuda otsekohe põhjalike ümberkorralduste läbi-

viimisele oma isiklike vaadete ja arusaamiste kohaselt. Möödub aeg ja tavakiselt selgub peagi, et parimat vilja on kannud pidev, rahulik ja järjekindlalt energiline töö, kuna liigse innu ja tormakusega külvatud viljas leidub hiljem palju tühje päid.

Et iga uusasuja peab kohal looma oma kindla töösüsteemi, on iseendastki selge. Seejuures tuleb aga lahendada põhitähtsusega probleem, kust ja millest alata ja millele suunata peaarõhk töös. Lühikese aja vältel ei saa kõikidesse tegevusaladesse süveneda ühesuguse põhjalikkusega, otstarbekohast korraldamist vajavad need aga kõik. Peagu alati on tegelikul metsamehel algul vajadus valida kahe vastandala vahel oma töös ja tegevuses: sisu ja vorm. Kogemustega isikul pole raske valida kummastki paras jagu. Algajal on see aga üpris raske. Viimistledes üht, jääb tihti nõrgaks teine ja vastupidi. Ühel juhul on asjad alati korras kantseilise arvepidamise ja asjaajamise alal. Ei leita ühtki viga alatise arverevisjoni poolt ega märgata mingisuguseid puudusi nende revideerijate poolt, kes ise panevad peamist rõhku vormile. Algajal tõuseb enesusalumus ja kindlusetunne ja ta püüab veel enam süveneda vormipeensustesse ning kindlustada sel alal oma kompetentsi. Seal aga leiab mõni teine revideeriv ülem, kes tahab saada pilti tema tööst sisuliselt, et metsas pole asjad siiski päris korras, et puudub juhtiv käsi just sel alal, mis õieti peaks olemagi noore metsamehe tegevuse sisu. Ja siis selgub mõningaidki asju, kus heaperemehelik hool pidanuks ammugi olema valvel, et ära hoida eksimusi tegeliku metsamajapidamise alal. Teisel juhul nähtub vastupidist: metsamajapidamise alal on olukord viimistletud laitmatult. Igale alluvale on antud selged juhtnöörid, ülem ise on välistöödel ees ja taga, kusagil ei jää midagi pikemaks ajaks tegemata või korraldamata ja metsamehe silm tunneb rõõmu oma tööst. Seal aga häirib kantseilise töö alal üks ja teine märkus vigade ja vormipuuduste kohta, mida

mõni kontrollija või revideerija on leidnud. Pettunult tõmbub hingega asja juures olnud metsamees tagasi ja koheb tõsiasja, et nähtavasti tuleb peaarõhk töös panna vormile, kus vead otsekohe igapäevale silma puutuvad, metsas aga, kus iga revideerija ei oskagi näha sisulisi puudusi, võib asja võtta pealiskaudsemalt.

!Kumba siis õieti võtta eeskujuks? On selge, et ideaalset kompromisslahendust võib leida ainult vanem kogunud metsamees, kes teab, milline sisuline kaal ja mõju on ühe või teise revideerija otsustel tema teenistusele, atestatsioonile ja edaspidisele teenistuskäigule. Algaja aga tunneb ühesugust aukartust kõigi ees, kes on seatud tema tööd kontrollima ja revideerima, julgemata kogemuste puudumisel üles seada ja kaitsta oma isiklike seisukohti ja tõekspidamisi.

Julgustuseks neile tõelistele metsameestele, kes kogu jõuga tahaksid töötada metsamajapidamise hüvanguks, olgu tähendatud vaid niipalju, et metsamajapidamiskõrgeima juhtiva ülema tahe on alati olnud vabastada tegeliku metsamehe käed loovaks tööks niipalju kui vähegi võimalik. Seepärast tuleb igal metsamehel omaks võtta põhimõte, et järjekindel isiklik kaasatöötamine on otsekohe vajaline neil teenistusaladel, kus alluvad tööjõud teda kui eriteadlast asendada ei suuda, ja sellaseks peaalaks on tegelik töö metsamajapidamises. Muul alal olgu kohapealsete juhtide ja alljuhtide ülesandeks see, et osata ära kasutada neile selleks antud abiliste tööjõudu, nõudes igapäevalt tema töös täit hoolt ja vastutust. Juhi ülesanne ei seisa selles, et alluvate tööd püüda ise ära teha, vaid osata alluvat koosseisu täiel määral tööle rakendada, milleks tuleb tundma õppida iga alluva tööviisid ja isikupära.

Aasta lõpp oma ettenähtamatute sündmustega ja saabuv uus aasta vist veel enamgi kohustavad igat metsameest välja panema oma võimete parimat. Selleks kõigile, eriti aga uusasujaile, jõudu, julgust ja õnne!

A. R.

useklassidest ning pahedest ebaühtlaste vanuseklasside tarvitamisel

A. Mathiesen.

Igas metsandikus esineb õige mitmesuguse vanusega puistuid. Metsandiku seisukorrast õige pildi saamiseks võrreldakse metsandikus leiduvate puistute vanust normaalmetsa puistute vanusega. Selleks võrdluseks rühmitatakse puistud nende vanuse järgi vanuseklassidesse. Meie praegune ametlik Eesti metsakorralduse juhend määrab vanuseklassi vältuseks okaspuudel ja kõvadel lehtpuudel à 20 aastat ja pehmetel lehtpuudel, kuhu kuuluvad kask, haab ja lepp, à 10 aastat (1935. a. juhendi lhk. 9).

Järgnevate ridadega katsun selgitada, et säärane ebaühtlane puistute vanuseklassi määramine ei ole otstarbekohane. Küsimuse igakülgselt valgustamiseks luban endale peatuda vanuseklasside väljakujunemise juures möödunud sajandil ning käesoleva sajandi algusel.

XVIII sajandil toimus nii mõnegi küsimuse lahendamisel metsade liigitamine vanuse järgi, kuid siis olid tarvitusel loomulikud vanuseklassid, mis määrati puistu välimise ilme järgi. Tarvitusel olid nimetused: raiesmik, tihnik, latimets ja palgimets. Ka praegu veel kuuldub meil rahvasuus sellekohaseid nimetusi: raiesmik, kasvumets ja palgimets. Säärane liigitamine ei anna mingisugust ülevaadet puistute tegelikust vanusest, kuid annab hea ülevaate selle kohta, kas mets on juba tarvitamiskõlvuline või ei. Säärasele loomulikule puistute vanuseklasside eraldamisele vastas ka Hennerti klassifitseerimine (Hennert. Anweisung zur Taxation der Forsten. 1791). Ainult Hennert teeb katset kindlaks määrata nende loomulike klasside vanuse piire. Hennerti järgi I klassi, s. o. palgimetsa, kuuluvad puistud 70—140 aastani, II vanuseklassi (latimetsa) kuuluvad puistud 40—70 aastani, III klassi kuuluvad puistud 15—40 aastani, moodustades n.-n. tihniku, ja IV vanuseklassi puistud alla 15 a.

Ligikaudu samad loomulikud vanu-

seklassid esinevad ka Oettelti töödes (Oettelt. Prakt. Beweis, dass die Mathesis bei dem Forstwesen unentbehrliche Dienste thue. Eisenach 1765). Oettelt eraldas: I van.-klassi üle 70 a. (Schlagbares Holz — Raieküps); II van.-klassi 55—75 a. (Mittelhölzer — Poolküps); III van.-klassi 40—50 a. (Geringehölzer — Keskealine); IV van.-klassi 24—40 a. (Stangenhölzer — Latimets); V van.-klassi 12—24 a. (Dickicht — Tihnik); VI van.-klassi alla 12 a. (Junger Wuchs — Noorendik).

Burgsdorfi järgi (Forsthandbuch. Berlin 1790. Lk. 632) tuleb lehtpuude juures eraldada kaks klassi: puistud alla 12 a. vanad ja puistud üle 12 a. vanad. Nende raieringiks oli 20—35 a. Okaspuude juures liigitatakse puistud: a) 70—140 a., b) 40—70 a. ja c) alla 40 a.

Siit näeme, et XVIII sajandil oli igal vanuseklassil oma erinev vältus.

Hennertile järgnesid perioodilised metsakorraldused, kusjuures määratud raiering jagunes võrdse vältusega perioodideks ja igale metsaosale (massiperioodiline korr.) või igale kvartaalile (pinnaperioodiline korr.) oli kindlaks määratud periood, millal puistud selles osas pidid minema raiumisele. Esimeses järjekorras raiuti I perioodi kuuluvad kvartaalid või puistud, neile järgnesid II perioodi kuuluvad puistud või kvartaalid. Oli soov, et I perioodis raiutaks I vanuseklassi puistud, II perioodis II vanuseklassi puistud jne. Perioodi vältus olenes raieringi suurusel, seega olenes raieringist ka vanuseklassi vältus, mis pidi olema võrdne perioodi vältusele. Juba alguses püstitati soov, et perioodide arv piirduks viie või kuuega; harva oli tarvitusel seitsme või kaheksa perioodiga korraldusi, küll aga oli metsakorraldusi, kus perioodide arv piirdus neljaga, ja oli isegi juhtumeid (Muuga ja Laiksaare korraldused a. 1844 ja 1850), kus oli tegemist vaid kahe perioodiga.

G. L. Hartig oma massiperioodilise korralduse juures tarvitab suuri raieeringe ja neile vastavalt 30 a. vältusega vanuseklasse (G. L. Hartig. Anweisung zur Taxation und Beschreibung der Forste. Giessen und Darmstadt, 1805. II köide, lk. 83 tabelid). I vanuseklassi kuuluvad kõige vanemad puistud: tammed, üle 150 a. vanad, pöögid ja okaspuud, mis on vanad üle 90 a. Kõige nooremad puistud, s. o. alla 30 a. vanad, kuuluvad tammede juures VI vanuseklassi, pöökidel ja okaspuudel IV klassi. Madala metsa juures olid Hartigil 10 a. vältusega vanuseklassid.

H. Cotta tarvitab kõrgmetsa juures 20 a. vältusega vanuseklasse, madala metsa juures 5 või 10 a. vältusega klasse (H. Cotta. Grundriss der Forstwissenschaft. Dresden u. Leipzig 1838. Lk. 7). Tammedel oli raiering 140 a. ja siin oli 7 perioodi ning seitse vanuseklassi. Pöögil oli raieringiks 120 a. ning sellele vastavalt oli 6 perioodi ja 6 vanuseklassi. Okaspuude raieringiks oli 100 a. ning neil oli 5 perioodi ja 5 vanuseklassi. Kõrgmetsa hulka võisid kuuluda ka kase- ja leppapuistud ning neile määrati säärasel korral 60-a. raiering ning vastavalt 3 perioodi ning 3 vanuseklassi. I vanuseklassi kuulusid raieringi piirides kõige vanemad puistud ning kõik, mis olid üle raieringi vanad. Tammede I kl. kuulusid seega üle 120 a. vanad puistud, pöökide I kl. üle 100 a. vanad puistud, okaspuude I kl. üle 80 a. vanad puistud ning kaskedel ja leppadel I kl. puistud, üle 40 a. vanad. Vanuseklassid olid kõrgmetsa juures H. Cotta'l küll ühe ja sama vältusega, kuid erineva järjekorra tõttu sisaldas üks ja sama klass igal liigil erineva vanusega puistuid. Säärane järjekord oli tingitud vanuseklasside ja perioodide kooskõlastamise vajadusest ja püsis väga kaua.

Nõnda esineb I vanuseklass kõige vanemate puistutega Semenov'il (Semenov. Taksatsia lesov. 1845. Lk. 25), Arnold'il (Arnold. Lesnaja taksatsia 1868. Lk. 218), Hess'el (R. Hess. Die forstliche Betriebslehre. 1892. Lk. 128), Grebe'l (Grebe. Die Betriebs- und Ertragsregulierung. 1879; Schillingil (L. Schilling. Betriebs- und Ertragsregulierung. 1924. Lk. 118) ja mõnedes

meie erametsade kavades, nagu näiteks Huhni kavades. Neil kõigil on kõrgmetsa kohta 20 a. vältusega vanuseklassid. Hess mainib, et ka kõrgmetsas võivad vanuseklassid olla 10 a. vältusega. Neumeister (Max Neumeister. Forst- und Betriebs-Einrichtung. Wien 1888) käsitleb 20 a. vanuseklasse, mis ta aga poolitab, ja teeb ka 10 a. klasside kohta kokkuvõtteid. Sama jaotus on Neumeisteri eeskujul Taali metsandiku kavas tehtud Hoerneril poolt. Neumeisteril on I klassis kõige nooremad puistud, mille pooldest tema erineb suuremast arvust metsakorraldajaist.

Judeichil, Rudskil ja Orlovil on I vanuseklassis kõige nooremad puistud, samuti ka Chr. Wagneril.

Rudski järgi (Rudski. Ustroistvo russkih lesov. 1889. Lk. 176, 310), tuleb üle 60-a. raieringide puhul võtta vanuseklassid à 20 a., alla 60-a. ja 60-a. puhul à 10 aastat. See vaatekoht on käsitlemist leidnud Venemaa metsakorralduse juhendeis 1894. ja 1908. a.

Metsakorralduse juhend 1911. a. käsitleb 5, 10, 20 ja 40 (30) a. vältusega vanuseklasside tarvitamist, olenevalt raieringist (mitte üle 20-, 60-, 140-a. ning vanemate). See nõudmine esineb ka Orlovi metsakorralduse käsiraamatus (M. Orlov. Lesoustroistvo III k. 1928. Lk. 97). Samad vanuseklassid ja vastavad raieringid esinevad meie metsakorralduse juhendis 1920. a., kuna uuem juhend 1935. a. lubab vaid 10 ja 20 a. vältusega klasside tarvitamist.

Vaatame, kuidas on vanuseklasside küsimus lahendatud meie metsakorralduse tööde teostamisel varem ja ka viimaseil aastail. Esiteks peatume riigimetsade korralduse juures ja siis pärast erametsade tööde juures.

Riigimetsade kohta on säilinud töid möödunud sajandist. Neist on metsakorralduse arhiivis vanimaks Muuga metsandiku korraldus aastast 1844. Takseerikirjelduses vanuseklasside kohta andmed puuduvad, selle asemel on toodud puistute keskmine vanus 5 aasta täpsusega. Vanuseklasside tabel puudub. Puistud on liigitatud raieperioodide järgi. Okaspuudel on 5 perioodi à 20-aastase vältusega ja lehtpuudel, millised on nimetatud madalaks metsaks, on kaks perioodi à 20 aastat.

Lehtpuude majandus on koondatud eri kvartaalidesse ja okaspuude majandus eri kvartaalidesse. Ühe ja sama kvartaali puistud raiutakse ühes perioodis, erandiks on vaid kv. nr. 4 ja 5.

Laiksaare metsandiku I osa korralduskava aastast 1850 käsitleb nii vanuseklasside kui ka perioodide tabelleid. Vanuseklasside tabelid on koostatud valitseva puuliigi järgi. Kuuse- ja männi-tabeleis on 6 vanuseklassi à 20 aastat ja kasel ning mustlepal kolm klassi à 20 aastat. I klassi alla kuuluvad kõige nooremad puistud, s. o. 1—20 aastani. Seega 1850. aastal olid vanuseklassid ühtlased. Kuid järgmisel aastal, s. o. 1851. aastal, Laiksaare metsandiku II osa kohta koostatud majanduskavas on lehtpuudel 4 vanuseklassi à 10 aastat, kuna okaspuude klassid on endised: 6 klassi à 20 aastat.

Metsade kirjeldamiseks antud juhendi järgi 1844. a., mille järgi on tehtud lihtsustatud korraldusi kõikide meie metsade kohta, on puistud rühmitatud 3 vanuseklassi: küpsed, poolküpsed ja noored. Laiksaare ja Muuga metsandiku korraldustööde revisjonid 1860. a. ei sisalda vanuseklasse ega nende kokkuvõtteid. 1859. a. metsakorralduse juhendi järgi lihtsustatud majanduskavade koostamiseks on tehtud Eestis palju töid. Neis kõigis puuduvad vanuseklasside tabelid. Puistute kirjelduses on antud puistute keskmised vanused 10 a. täpsusega, ilma et klasse oleks mainitud.

Möödunud sajandi 90-date aastate ja sajandi lõpul tehtud metsakorraldustöödes esinevad ühtlased vanuseklassid, kus ka lehtpuude puistud on grupeeritud vanuseklassidesse à 20 aastat. Nõnda on Kilingi metsandiku kavas 1889. a. kuusel ja männil 7 klassi à 20 aastat ja kasel, haaval ning mustlepal 4 klassi à 20 aastat. Tartu liitmetsandiku korralduse kavas 1894. a. on kuusel ja männil 6 klassi à 20 a. ja kasel, haaval ning lepal 3 klassi à 20 aastat. Selivõlla metsandiku metsakorralduskavas 1897. a. on männil ja kuusel 6 klassi à 20 aastat ja kasel, haaval ning lepal 3 klassi à 20 aastat. Sama vanuseklasside jaotus on Vana-Kariste metsandiku korralduskavas 1896. aastast, Volmarshofi liitmetsandiku korralduska-

vas 1895. a. ja Laiksaare II metsandiku korralduskavas 1892. a.

On ka mõned kavad, mis on tehtud samal ajal ja mis on koostatud samade juhendite järgi, kuid lehtpuude juures olid vanuseklassid à 10 aastat, okaspuudel aga à 20 aastat. Siia kuuluvad metsakorraldustööd: Tori metsandiku korralduskava 1890. a., kus kuusel ja männil oli 7 klassi à 20 a., ning kasel, haaval ja lepal 5 klassi à 10 a.; Nõmme metsandiku korralduskava 1900. a., kus kuusel ja männil oli 6 klassi à 20 a. ning kasel, lepal ja haaval 6 klassi à 10 a. Veel esinesid 10 a. vanuseklassid Väike-Kõpu 1902. a., Karjalasma liitmetsandiku 1898. a., Abruha metsandiku 1897. a. ja Sõrve metsandiku korralduskavas 1898. a. Kõikides hilisemates töödes, mis tehti 1908. a. ning 1911. a. metsakorralduse juhendite järgi, on lehtpuudel juba kavakindlalt võetud à 10 a. ja okaspuudel à 20 aastat vanuseklasside vältuseks. Ka meie iseseisvuse ajal on nendest normidest kogu aeg kinni peetud.

Erametsade korraldamise alal on õige palju töötanud A. Müller. Tema töödest leidub Metsakorralduse Kabineti arhiivis Lihula, Väana, Paasvere, Lümmadu, Keediku ja Piirsalu korralduskavad. Neis on nii okaspuudel kui ka lehtpuudel vanuseklasside vältuseks 20 aastat. Vanuseklasside numbrid puuduvad. Okaspuudel on 6 raieperioodi ja sellele vastavalt kuus vanuseklassi, milledest esimeses järjekorras on puistud üle 100 a. vanad, teises 81—100 a., kolmandas 61—80 a. ja nõnda edasi. Seega on saavutatud teatud paralleelsus perioodide ja vanuseklasside järjekorras. Peale nende kuue klassi esineb Mülleri juures veel uendusklass ning lagendikud. Normaalse vanuseklasside seisuga võrdlusele liidab Müller kaks viimast rühmitust I klassi puistutega. Lehtpuude juures Müllerial on 3 raieperioodi ja neli vanuseklassi, milledest esimesel kohal on rühmituspuistud üle 60 a. vanad, teisel kohal puistud 41—60 a., kolmandal 21—40 ja neljandal 1—20. Uendusklass lehtpuudel puudub, kuid lagendike lahter esineb. Kõik lehtpuud on arvestatud koos, ka mänd ja kuusk on harilikult arvestatud koos. Mõnes töös on leht-

puude majandus nimetatud madalaks metsaks, teistes on see mõiste jäetud ära. Raieringiks on lehtpuudel harilikult 60 a. ja okaspuudel 100 a. Perioodide tabel on sageli täitmata. Müller töötas möödunud sajandi lõpul ja käesoleva algul kuni maailmasõjani peamiselt Põhja-Eestis.

Huhn töötas Läänemaal. Tema metsakorralduse kavades on ainult üks ühine perioodide ja vanuseklasside tabel kõikide liikide jaoks. Perioodide ja vanuseklasside vältus on 20 aastat. Lehtpuud on liidetud okaspuu- (kuuse-) majandusega. Mõtsu metsandiku kohta on 6 perioodi ja 6 vanuseklassi, kusjuures I vanuseklassi kuuluvad üle 100 a. vanad puistud, II klassi puistud 81—100 a. ja nõnda edasi. VI vanuseklass sisaldab seega kõige nooremaid puistuid 1—20 aastani. Peale ülalmainitud tabeli on kokkuvõtte-tabelid vanuseklasside järgi iga puuliigi kohta eraldi. Neis kokkuvõtte-tabeleis puuduvad kase I ja II vanuseklass ning lepal I, II ja III vanuseklass. Raiering on männil 120 a. ja kuusel 100 a. Paadrema metsandikus on Huhn'il 5 perioodi ja vastavalt sellele 5 vanuseklassi. Kõikide puuliikide kohta on vanuseklassi vältuseks à 20 a. I vanuseklassi kuuluvad Paadrema metsandikus üle 80 a. vanad puistud, II klassi puistud 61—80 a. jne. Kõige nooremad puistud (1—20 a.) kuuluvad seega Paadremas V klassi. Siit järgneb, et Mõtsus ja Paadremas üksikutel vanuseklassidel ei ole sama sisu. Virtsu metsandikus on Huhn'il raiering 80 a. ja sellele vastavalt on raieperioodide ja vanuseklasside arv 4. Seega Virtsus on I vanuseklassis üle 60 a. vanad puistud ja II kl. puistud 41—60 a. Kõige nooremad on IV klassi puistud. Siit selgub, et Virtsu metsandiku vanuseklassi mõiste on jälle erinev Mõtsu ja Paadrema metsandiku omadest. Vanuseklassi vältus on aga igal juhul ja kõikide puistute kohta ühtlane 20 a. vältusega.

Ostwaldi töödest esinevad Uue-Vändra (1912. a.) ja Reinaste (1914. a.) metsandiku kavad. Neis kavades on puistud liigitatud vanuse järgi seitsmesse vanuseklassi, millede vältuseks on 20 a. Seega on ka lehtpuudel à 20

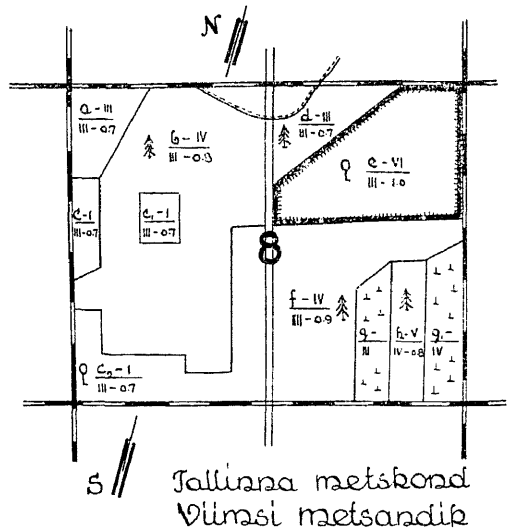
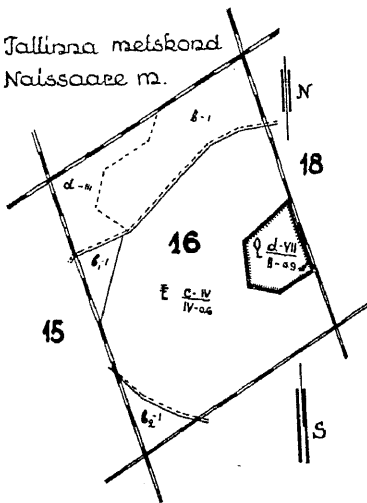
aasta vältusega vanuseklassid. Takseerikirjelduse osas on vanuseklassidel tehtud märkus, kas puistu kuulub vanuseklassi I või II poole hulka, seega on vanuseklasside täpsus takseerikirjelduse osas à 10 a. Kokkuvõtte on aga tehtud vaid 20-aastaste klasside kohta. I vanuseklassi kuuluvad kõige nooremad puistud (1—20 a.) jne.

Nagu alguses tähendasin, on meie praeguse metsakorralduse juhendi järgi okaspuude vanuseklassid 20 a. ja lehtpuude vanuseklassid 10 a. vältusega. Vanuseklasside ebaühtlase vältuse tulemuseks on, et aastate järele ühevanustest okaspuu- ja lehtpuupuistutest osutuvad lehtpuud vanuseklasside järgi kaks korda vanemaks kui okaspuud. Eriti paistab see silma puistute plaanidel, kus kõrvuti asetsevatest ühevanuselises metsas olevatest puistutest lehtpuud on värvitud märksa tumedamalt kui okaspuud. Värvu intensiivsuse tõttu määratakse neid siis plaani järgi raiumisele ja tükeldatakse sageli ühevanuselised metsad raielankidega nõnda, et varemalt ühevanuselitest puistutest koosnev kvartaal sisaldab nüüd väga erineva vanusega puistuid, mis tulevikus kindlasti raskendab raiete määramist.

Selle küsimuse selgitamiseks toon siin mõningaid näiteid meie metsade korraldamise kavades viimasel ajal.

Naissaare metsandikus kv. 16 peal omab suurima ulatuse 70-aastane männipuistu. Takseerikirjelduse järgi on sama kvartaali lit. c suurus 18,7 ha, IV bon., Mä IV kl., kõrgus 17 m, läbimõõt rinnakõrguselt 18 sm, tagavara 135 tm pro ha. Keset seda puistut asub lit. d., milline puistu aastate järgi on niisama vana, kuid juhuslikult on lit. d. peal kask ülekaalus ja selle tõttu see puistu hinnatakse VII kl. vanuseks ning määratakse raiumisele. Takseerikirjelduse järgi on lit. d.: Ks VII kl., täius 0,9, kõrgus 23 m, läbimõõt 20 sm, tagavara 240 tm, bon II, koosseis 7 Ks 2 Mä 1 Ku + haab. Puistu raiuti 1937. a. Kuna seda raiet ümbritsev mets on 70 a. vana, siis tuleb see tõenäoliselt raiumisele ca 30—40 a. pärast, millal praegu raiutud lit. d peal peaks olema peenike latimets, mis võib I teda ümbritseva metsa raiumise pu-

Tallinna metskond
Naisaare m.

hul sattuda hädaohtu. Õigem oleks olnud teha praegu lit. d. peal läbiraie ja pärast läbiraie oleksid okaspuud ja lehtpuud esinenud ligikaudu võrdsel arvul massi järgi ning puistu oleks kuulunud okaspuupuistute hulka ning oleks raiutud koos lit. c. peal asuva männimetsaga, mis tegelikult on niisama vana. Et seda oli võimalik teostada, seda näitab kv. 16 langi 1937. a. nr. 5 hindamine. Mõõtmise järgi oli seal 1,25 ha suurusel pindalal:

nr. 7, 3 ha. Lit. e. asetseb kvartaali nr. 8 idapoolses osas ja on osaliselt ümbritsetud lit. d ja lit. f puistutega. Takseerikirjelduse järgi on lit. e., mis on raiumisele määratud, 50-aastane kasmets, suurus 5,8 ha. Ks VI kl., täius 1,0, kõrgus 15 m, läbimõõt 13 sm, III bon., tagavara 170 tm pro ha, koosseis 4 Ka 4 Ku 2 Lm.

Loodes asetseva lit. d. kirjeldus: 50-aastane kuusepuistu, Ku III kl., täius 0,7, kõrgus 16,5 m, läbimõõt 15 sm,

Puuliik ja kõrg-järk	Läbimõõt rinnakõrguselt sm													üle	Kokku	
	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34			36
Mänd III	6	13	5	7	2	6	6	3	8	2	2	6	3	2	3	74
Kuusk IV	153	103	108	110	44	25	20	15	5	7	3	3	6	1	1	609
Kask III	70	62	86	83	60	42	29	27	18	12	13	3	5	3	4	517
M-lepp II			9	14	9	15	21	28	25	23	23	17	13	9	14	220
Haab IV								1			1				1	3
Pihlak V	2	4	2	1	1	1										11

Massi järgi oli: Mä — 23,15 tm, Ku — 77,95 tm, Ka — 125,76 tm, Ha — 3,31 tm, mustleppa — 147,33 tm ja pihl. — 0,90 tm.

III bon., tagavara 170 tm pro ha, koosseis 7 Ku 2 Ka 1 Lm + Ha.

Lit. f. kirjeldus: 60-aastane kuusepuistu, Ku IV kl., täius 0,9, kõrgus 17 m, läbimõõt 18 sm, III bon., tagavara 238 tm, koosseis 8 Ku 1 Ks 1 Lm+Ha. Ka siin tundub, et raielank ja teda ümbritsev mets on ligikaudu ühevanused ja peaksid tulema raiumisele ühiselt. Praegu võiks aga puistut põimendada ja anda okaspuudele paremat juurekasvu. Juba pärast esimest põimendust muutuks see puistu okaspuumetsaks.

Klupeerimise andmete järgi oli Viimasi metsandiku kv. 8 1940. a. langi tükk 7 peal (3 ha):

Põimendusraiega oleks võidud sellest puistust kõrvaldada: ca 25 mä, 250 ku, 350 ka, 180 m. leppa ning 3 ha. Ülejäänud puistu oleks oma täiuselt mõne aasta pärast olnud isegi parem kui teda ümbritsev lit. c. ja parema boniteedi tõttu ta oleks annud 30 a. pärast häid tarbepuid.

Teine näide — Viimasi metsandiku kv. 8 määratud raielank lit. e. osas, mis on seni raiumata, kuid korralduskava järgi tuleb raiumisele ja on juba sisse aetud 1940. a. lank, tükk

Puuliik ja kõrg.-järk	Läbimõõt rinnakõrguselt sm												Kokku
	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	üle	
	Puude arv												
Ku IV	470	375	413	372	223	140	83	51	29	16	3	6	2181
Ka IV	641	516	548	345	193	83	40	14	12	2	1	4	2399
Ha IV	7	14	40	41	57	61	44	26	21	18	7	6	343
M.-lepp IV			8	12	20	28	20	10	3	3		2	111

Hindamislehe järgi oli kuusetagavara 260,49 tm, kasel — 274,57 tm, haaval — 99,02 tm ja mustlepal — 30,23 tm, kokku — 664,31 tm, seega pro ha 220 tm.

Ka see puistu oleks praegu võinud tulla vaid põimenduse alla ja oleks pärast põimendust omandanud okaspuumetsa ilme ega oleks suuremalt erinevad teda ümbritsevast metsast.

65 a. vanune (metsakorralduse ajal 1933. a.). Haavapuistu on arvatud VII vanuseklassi, kuna männipuistu on arvatud IV van.-klassi. Esimene on osaliselt raiutud 1937. a. (tükk nr. 5, pinnasuurus 3,17 ha), kuna männipuistu tuleb raiumisele arvatavasti alles 35 a. pärast. Siis on mändide raiumisel lit. f. peal lit. e. puistud ca 30 a. vanused ja on tuulehellad. Nagu klupeerimise and-

Oraava metskond
Kõvera metsandik

med näitavad, oleks võimalik olnud lit. e. muuta okaspuupuistuks, kui metsakorraldus oleks lõppraie asemel siin projekteerinud vaid vaheraie või põimendusraie. Takseerikirjelduse järgi on lit. e: Hb VII, täius 0,8, kõrgus 20 m, läbimõõt 20 sm, tagavara pro ha 195, II bon., koosseis 5 Ha 4 Ka 1 Mä. Lit. f. kirjeldus: Mä I v.-klass, täius 0,8, kõrgus 21 m, läbimõõt 20 sm, tagavara 250 tm pro ha, I bon., koosseis 8 Mä 2 Ka.

1937. a. klupeerimise andmed olid:

Puuliik ja kõrg.-järk	Läbimõõt rinnakõrguselt sm												Kokku	
	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	üle		
	Puude arv													
Mänd I			1		1	3	1	3	2	3	5		20	39
Kuusk II (üle 20 sm)	226	149	114	75	66	30	16	13	13	11	12	69	824	
Kuusk IV (alla 20 sm)														
Kask I (üle 18 sm)	37	39	48	58	54	57	41	27	24	29	27	79	821	
Kask III (alla 18 sm)														
Haab I	6	12	23	34	49	47	70	75	79	87	63	276	821	
Pärn V	52	83	26	15	3	1							180	
Vaher V	4		2											

Massi järgi oli: mänd — 46 tm, kuusk — 230 tm, kask — 238 tm, haab — 715 tm, pärn — 12 tm, vaher — 0,3 tm, kokku 1241 tm või ligikaudu 400 tm pro ha. Põimendusraiega oleks esimesel korral võidud kõrvaldada ca 50% haabadest ja 30% kaskedest. Põimendusraie oleks võinud korduda 10 a. pärast. 25—35 aasta pärast oleks see puistu tulnud lõppraiele koos lit. f. peal asetseva männipuistuga.

Kõvera metsandikus kv. 45 peal on määratud raiumisele lit. a ja a', mis on ümbritsetud lit. b puistute poolt. Mõ-

järgi oli lit. b.: Mä III kl., täius 0,8, kõrgus 16 m, läbimõõt 16 sm, II bon., tagavara pro ha 175 tm, koosseis 8 Mä 2 Ka. Lit. d. kirjeldus: kask VIII van.-kl., täius 0,8, kõrgus 22 m, läbimõõt 22 sm (tuleb arvestada seda, et kask kasvab kiiremini kui mänd), bon. II, tagavara pro ha 185 tm., koosseis 8 Ka 2 Mä + Ha. Lit. e. kirjeldus: Mä III van.-kl., täius 0,7, kõrgus 16 m, läbimõõt 16 sm, II bon., tagavara pro ha 145 tm, koosseis 8 Mä 2 Ka + Ku.

Raielangi klupeerimisel lit. d. peal saadi 1,69 ha suurusel pinnal:

Puuliik ja kõrg.-järgk	Läbimõõt rinnakõrguselt sm													Kokku	
	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34		üle
Mänd III	40	62	34	42	32	23	18	18	4	12	6	7	3	17	316
Kuusk II	6		1		1									1	9
Kask II	17	16	22	32	20	29	30	28	35	34	35	42	18	82	440
Haab III	6	3	2		1	2	1		1		3	1		4	24

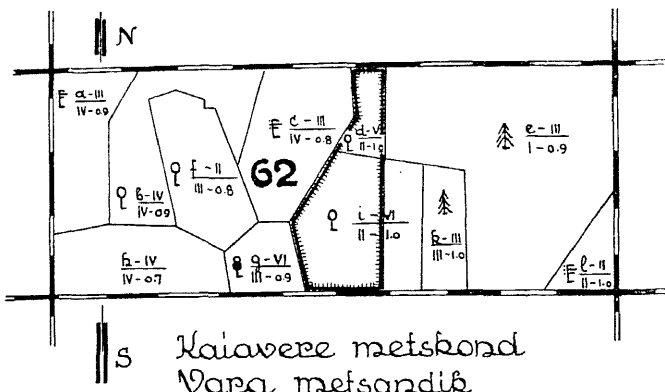
lema lit. peal kasvab 65 a. vanune mets. Lit. a. on kask, lit. b. mänd. Lit. a. kirjeldus: Ka VII van.-kl., täius 0,7, kõrgus 18 m, läbimõõt 16 sm, III bon., tagavara 130 tm., koosseis 8 Ka 2 Mä + Ku. Lit. a' kirjeldus: ka VII van.-kl., täius 0,9, kõrgus 24 m, läbimõõt 24 sm, I bon., tagavara 250 tm, koosseis 8 Ka 2 Mä. Lit. b. kirjeldus: mänd IV van.-kl., täius 0,8, kõrgus 22 m, läbimõõt 22 sm, I bon., tagavara 285 tm pro ha, koosseis 8 Mä 2 Ka. Siit näeme jällegi, et puistud on ühevanused ja asuvad ligikaudu ühesugustel kasvukohtadel. Ebasobiv või ebaühtlane vanuseklass oli põhjuseks, et puistu lehtpuuosas määrati raiumisele. Õigem oleks ta põimendusraiega muuta sääraseks puistuks, kus okaspuu oleks ülekaalus. Lit. a. ja a' on seni veel raiumata.

Edasi leiame Orava metskonna Kõvera metsandiku kv. 36 peal raiumiseks määratud ning osaliselt juba raiutud (1939. a. lank, tükk nr. 5, 1,69 ha) lit. d., mis oli takseeritud 70 a. vanuse kasemetsana. See lit. d. on ümbritsetud III kl. männipuistutega lit. b., e. ja f. osades, mis on takseeritud 55—60 a., 50—55 a. ning 40—45 a. vanustena. Tõenäoselt on mets raielangil ja teda ümbritsevas osas ligikaudu ühevanune, lehtpuu aga omab VIII vanuseklassi ja määrati raiumisele. Takseerikirjelduse

Massi hindamisel saadi: mänd — 83 tm, kuusk — 2 tm, kask 270 tm, haab — 11 tm, kokku 366 tm. Arvu järgi oli okaspuuid ca 30%, massi järgi ca 22%. Põimendusraietega oleks saavutatud seda, et raieküpses metsas oleks umbes 150 okaspuutüvi ha kohta ning umbes niisama palju kaski. Raielangiga on aga saavutatud seisukord, kus 50—60 a. vanuse puistu sees asetseb noor mets, mis teda ümbritseva vana puistu raiumise ajal on keskmine latimets ja mida võib kergesti tuule poolt vigastada.

Analoogiline pilt on ka kv. 25 peal, kus läänepoolses servas raiuti kasepuistu, mis oli ligikaudu niisama vana kui tema kõrval asetsev lit. d. peal olev III kl. männipuistu.

Veel peatun ühe näite juures Kaivere metskonna Vara metsandikus. Selles metsandikus on määratud raiumisele kv. 62 peal keset kvartaali asetsevad literad d. ja i. Mõlemad on metsakorralduse ajal hinnatud VI kl. kasepuistuina. Neid ümbritsevad okaspuude metsad: III vanuseklassi kuuluv männipuistu lit. c. ja III van.-kl. kuuluv kuusepuistu lit. e. Lit. d. kirjeldus: kask 40—50 aastat, täius 1,0, kõrgus 16 m, läbimõõt 14 sm, II bon., tagavara 140 tm, koosseis 6 Ka 4 Ku. Lit. i. kirjeldus: kask 50—60 a., täius 1,0, kõrgus 18 m, läbimõõt 16 sm, II

bon., tagavara 180 tm, koosseis 4 Ka 2 Lm 1 Ha 3 Ku. Lit. c. kirjeldus: mänd 50 a., täius 0,8, kõrgus 14 m, läbimõõt 12 sm, IV bon., tagavara 120 tm, koosseis 7 Mä 3 Ka. Lit. e. kirjeldus: kuusk III kl., täius 0,9, kõrgus 18 m, läbimõõt 16 sm, I/II bon., tagavara 200 tm, koosseis 9 Ku 1 Ka + Ha + Sa. Kirjelduste ja puistu plaani järgi tundub, et siin on tegemist ligikaudu ühevanuse puistuga. Revidentmetsaülemalt kogutud andmete järgi osutus see arvamine õigeks. Härra S. Kelder kirjutab seejuures kv. 62 peal raiumiseks määratud puistute kohta: „Minu vaatlemisel ei saa seal sääraseid järke piirjooni tõmmata. Võibolla ainult lõunapoolsel kitsal ribal, kus tõesti lehtpuu (mustlepp ja kask) on ülekaalus, muidu kasvab seal ümbritseva metsaga ühetaoline kuuse- ja lehtpuu segamets ühes vanuses. Maapind tõuseb läänest itta aeglaselt, mispärast boniteet kuusel paraneb. Raiumise tagajärjel tuuled paiskasid pehme huumuserikka pinnase tõttu ümbritsevad metsad segamini, mispärast mina seal raiumist üldse ette ei võta.“ Kui jälgida eespool toodud takseerikirjeldust, siis selgub, et põimendusraiega muutuksid lit. d. ja lit. i. vastu vaidlemata okaspuupuistuks. Ka siin on puistu plaanil oleva lehtpuu kõrgem vanuseklass olnud põhjuseks raie määramisel.

Sellekohaseid näiteid võiks veelgi lisada, kuid loodan, et ka siin toodud väike arv juhtumeid suudab viia vendumusele, et küsimus vanuseklasside suhtes tuleks võtta revideerimisele.

Tänapäeval on paljudes välisriikides tarvitusel nii okaspuude kui ka kõikide

lehtpuude juures 20 a. vältusega vanuseklassid. Nii näiteks on Preisimaa riigimetsade korralduse juhendis 1929. aastal § 85 öeldud, et vanuseklassi vältus on 20 aastat. Mingisugust erandit ei ole seal tehtud. Juhendi lisades toodud näitest selgub, et pehmete lehtpuude juures on sellest normist kinni peetud.

Arvestades seda, et meie endistes erametsades metsakorraldajate Mülleri, Ostwal-

di, Huhni, Hörneri, Knerschi, Lühri ja Engelhardti poolt juba tarvitati kõikide puuliikide juures ühtlase vältusega, à 20 a., vanuseklasse ja et ka möödunud sajandil riigimetsades olid kõikidel puuliikidel à 20 a. vältusega vanuseklassid ja et ka välismaal on säärane arvestus läbi viidud, võiks loota, et ei tohiks olla liig suuri raskusi metsakorralduse juhendi vastava osa muutmiseks, ja ka lehtpuid arvata 20 a. vanuseklasside abil. Säärasel korral, kui hooldusraiate abil muudetakse mõni lehtpuupuistu okaspuupuistuks, ei muutu midagi vanuseklasside vahekorras. Ühesuguste vanuseklasside puhul on kergem summeerida ühe ja sama klassi pindalaid ja säärasel summeerimisel saadud arvudel on reaalne tähtsus, kuna aga praegu ühesuguse arvuga lehtpuude ja okaspuude vanuseklasside pindala summa ei annaks vastava vanuseklassi tegelikust vanusest mingisugust pilti. Praegu on võimalik summeerida I van.-kl. okaspuid I + II van.-kl. lehtpuudega, II van.-kl. okaspuid III + IV van.-kl. lehtpuudega jne.

Juhul, kui vanuseklasside praeguses mõistes teha muudatusi, siis võiks küll tõsiselt kaalumisele tulla küsimus, kas on õige peatuda 20 aasta vältusega klassi juures või tuleb võtta tarvitusele 10 a. vältusega vanuseklass. Seni tarvitusele võetud arv 20 a. on seotud raieperioodi vältusega à 20 a. Kuid on teada, et metsakorralduses on vaatluse objektiks praegusel ajal peamiselt I, osalt ka II raieperiood. Esimene raieperiood aga harilikult tükeldatakse kaheks 10-a. vältusega poolperioodiks, milledest I on revisjoni-periood, mille

kohta koostatakse lähema 10 a. raie-kava. Seega näeme, et metsakorraldus vajab ka raiete puhul 10-a. ajavahe-mikke. 10 aasta vanuseklasside puhul on ülevaate saamine puistute vanuse vahekordadest märksa lihtsam kui 20 a. klasside puhul. Tabelid on täpsemad, ülevaatlikumad ja on vastuvõetavad nii vähemate kui ka suuremate raieringide puhul. Säärasel korral võiksid ka raie-perioodid olla 10 a. vältusega, sest praegusa ja metsakorralduses kaugemate pe-rioodide kohta erilisi arvestusi ei tehta, vaid tarvitatakse neid vaid normaalsete ja tegelike vanuseklasside pindalade võrdluseks, missugune töö on peaaegu täiesti ühesuguse aja ja ruumi kulutu-sega, kas seda teha 10 a. klasside või 20 a. klasside kohta.

Puistute rühmitusi à 10 a. klasside või poolikklasside järgi on tehtud Saksi metsakorralduses, Neimeisteri töödes ja meil Hörneri töödes. Poolikuid va-nuseklasse takseerikirjelduses märgib ka Ostwald ja praegune Läti riigimet-sade korraldus, kuid nendes töödes puuduvad 10 a. rühmituste kokkuvõt-ted, eespool märgitud korraldustes on need aga olemas.

Eespool toodud näited pahedest, mida põhjustavad ebaühtlased vanuseklassid, jääksid selle muudatuse puhul ära. On

aga küll õige, et need pahed olenevad osaliselt sellest, et „majanduse“ mõiste ei ole alati leidnud õiget käsitlemist, mille juure jään lähemas tulevikus veel kord peatuma.

Kokkuvõte.

1) Meie praegused vanuseklassid à 20 ja 10 a. omavad päritolu pinnaperi-oodiliselt metsakorralduselt.

2) Möödunud sajandil oli metsakor-raldustööde juures tarvitusel ka leht-puude juures 20-a. vanuseklassid.

3) Kümne aasta vanuseklassid olid Lääne-Euroopas tarvitusel madala met-sa kohta. Meie lehtpuupuistuid ei ole õige arvata madalaks metsaks. Eran-diks võiksid olla vaid valgelepapuistud, kuna kõikidel muudel juhtudel osa puudest uueneb seemnest, osa kännu-või juurevõsust ja mets annab kõrg-metsa ilme ning ülesande.

4) Vanuseklassid võiksid olla nii leht-puude kui ka okaspuude juures 10 a. vältusega, kusjuures I, II ja III klassi puistud moodustaksid noorte metsade rühma; IV, V ja VI kl. puistud kesk-ealiste puistute rühma ning VII, VIII ja IX kl. valmivate puistute rühma ja oleks ka puistu plaanil iga rühm mär-gitud värvi eri intensiivsusega.

Harjumaa asustamiskäik ja sellest tingitud metsade vähenemine

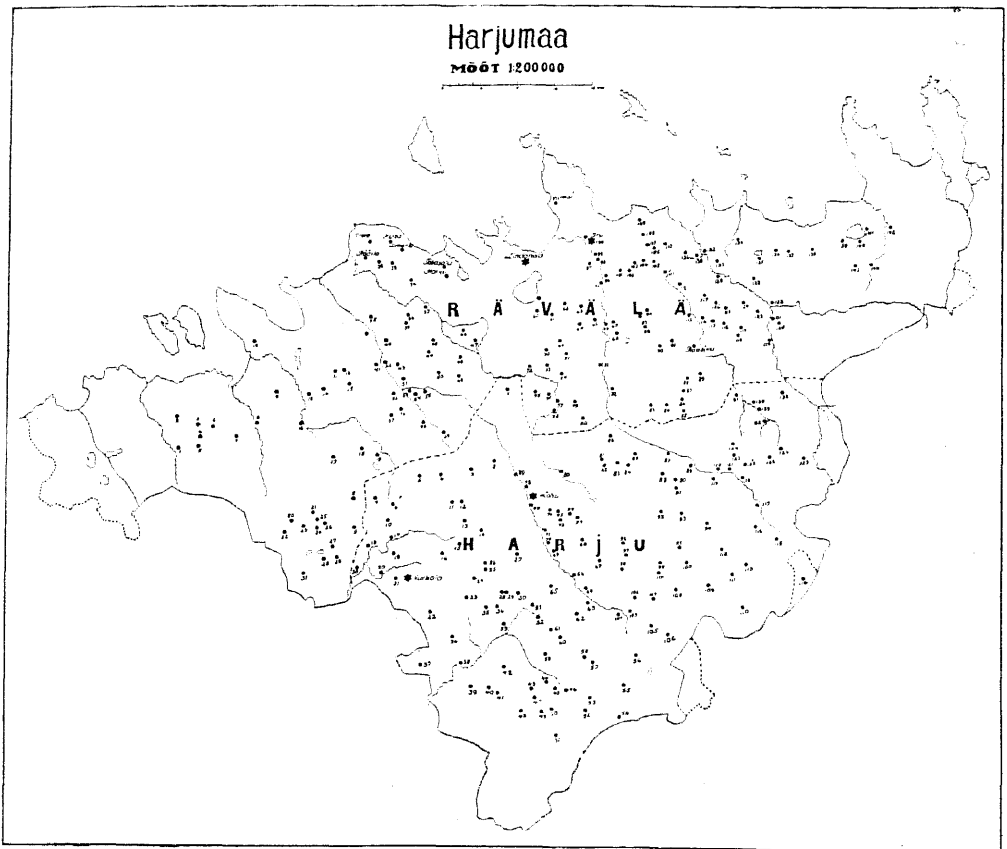
EDG. VESTER

(Järg)

Kaardile kantud külade asukohti lähe-malt vaadeldes selgub, et kõige tihe-damini on asustatud Jägala, Jõelähtme ja Pirita jõgede ümbrus kogu Harju-maa ulatuses ning Keila jõe ülemvool Lohust kagu poole. Nendes rajoonides on külad üksteise lähedal kas reas või kobaras koos, ainult mõnekilomeetrilise vahemaaga. Loomulikult on nendes kohtades tiheda asustamise tõttu ka mets suurel määral oma endiselt areaalilt taganenud, andes maad põllis-põllule ja alemaale.

Teiselt poolt on aga kõne all oleval ajal veel võrdlemisi hõredasti asusta-

tud järgmised piirkonnad: Jägala jõest ida poole leidub küllasid ainult Rummu-Kuusaku-Kolga joonel, kuna suurem osa sellest maa-alast on veel põliste met-sade ja soode valduses. Kaardilt on näha, et 1219.—1220. a. olid viimseteks idapoolseteks küladeks Kahala, Kala-mäe, Uuri, Hirvli, Sigula ja Kullava. Viimane neist on arvatavasti hiljemini lõhutud Kolga mõisaks, mida omakorda põtrade rohkuse tõttu nimetati ka „Põt-radeks“ (Potraeth). Praegune Kolga-küla siinpool Loksat puudus siis ja see on metsamaale asustatud 1290. aasta paigu. Loksat näeme 1694. a. rootsi-

aegsel kaardil ainult 4 taluga praeguse Viinistu tee hargnemise kohal, kuna Kolgakülas oli samal ajal juba 13 talu olnud ja pealeselle veel väljaspool küla Kotkaveski. Ka Pirita ja Jõelähtme jõe vahe on suuremalt jaolt metsade maa-ala, mida ainult kolmest kohast läbi lõikavad külade read.

Huvitav on siinkohal märkida, et Iru-Maartu-Võerdla vahe oli läbipääsmatu arvatavasti Viimsi poolsaarelt siia ulatuva metsamassiivi tõttu, sest seal puudus isegi läbisõidutee. Tolleaegne tee pööras Irust Väo-Lagedi ja Saha kaudu itta. Maanteed olid aga siis rajatud lagedamaid ja kuivemaid kohti mööda. Tallinnast Iruni oli juba suuresti käidav tee, mille tõttu tuleb arvata, et selles osas metsa enam ei olnud. Ka tõendab „Lagedi mägede“ (praegune Lasnamägi) nimetus nende metsata ja lagedat olekut.

Sõjamäe raba kännud tõendavad, et seal on omal ajal mets kasvanud, ja nimelt arvatavasti 3-4 aastatuhandel

e. Kr. Iru-Jõelähtme vahel kasvanud laialdaste metsade tõttu võiks oletada, et ühtlaste pinnaseolude tõttu võis ka Tallinna-Iru vahel tegelikult varem mets kasvada, kuid missugustel asjaoludel ja mis ajal võis mets siit kaduda, jääb meile teadmatuks. Kui oletada tolleaegsete inimeste metsa väljatõrjumise abinõu, tule hävitustööd, juhusliku metsapõlemise läbi, siis oleks ka Sõjamäe rabas leida põlemise tunnuseid. Kui aga inimesed sihikindlalt põllumaad rajades metsa maha põletasid, oleks ka hiljem maad kasutatud põlluna või vähimalt mõne küla asukohana. Võib ainult oletada, et sõdade ajal Lindanisa ja eriti Iru linnuse ümbrust armutult rüüstati ja maha põletati ning lõpuks maapinna halvenemise tõttu sinna keegi enam ei asunudki.

Ka lääne pool Tallinna oli maa-ala kuni Väana jõeni metsade ja soode all. Isegi hulga hiljem, nimelt A. V. Hupeli „Die gegenwärtige Verfassung...“ 1789. a. raamatus, on praeguse Nõm-

me sihis nimetatud „6 versta pikkune metsa ja soode vöö“. Seal on ulatus säärane vöö ka sügavale Harju ossa. Eriti on Väana jõe algus ja seal on edasi kagusse metsade ja soode valdkond. Ka praegu on seal nende ülevõim.

Seal on edasi lääne ja lõuna poole on kogu maa-ala kas ainult mõne küla-grupi või üksikute külade kaudu asustatud, olles seega metsade võimuses.

Mis eriti huvitavalt silma torkab, on asjaolu, et kogu rannikul puuduvad asulad ja ainult mõnes kohas ulatuvad külad paari-kolme kilomeetri kaugusele rannast (praeguse Paldiski, Suurupi, Viimsi ja Kallavere ümbruse külad). Ranniku lähemas ümbruses ei leidu ka muisteid, mis laseksid oletada mõne mereäärse küla varem olemasolu, ja Daani Hindamisraamat ei sisalda ainustki rannaküla nimetust. Ka hilisemates mõisade müügikirjades puuduvad need ja alles 14. ja 15. sajandil ilmuvad rannakülad järk-järgult silmapiirile. Ülal tähendatud nähtuse põhjus seisab kõige tõenäolisemalt mere poolt ähvardavas hädaohus, sest rannakülal langesid eriti kergesti mereröövli ohtu ja rannakülal oleksid võinud ligi meelitada ka suuremaid röövsalku, kes oleksid asunud ka sisemaal asuvate külade kallale. Säärase pahe kõrvaldamiseks oli vanades külakondades nähtavasti keeldud mere lähedusse asumine. Ka oleks mereranna asustamine lõpuks võtnud sisemaa küladelt ranna kasutamise õigused.

Mererannas olid ajutised kalapüügi-majakesed, kus viibiti ainult püügiaegadel. Sealjuures ei olnud igatüüpi õigustki rannavöö kalu püüda, vaid mererand oli jaotatud sisemaa külade vahel kindla kava järgi. Olemasolevail andmeil oli püügiõigus mererandades: Iru ja Saha küllal ühine püügirand Viimsi ja Pirita jõesuu vahel ning üks osa Randveres; Maartul — Viimsi poolsaarel; Vandaljalal — ülgases; Parasmaal — Nuudil; Kostiverel — on praegugi veel Kostivere ranna nimetus; Võerdlal, Räbalal, Koillal ja Joal — ühine püügirand Ihasalus; Jõelähtmel — Mannival; Kaberial — Kaberneemes; Valklal — Valkla mererannas jne. Ka hilisemate aegade kohta leidub ürikuis analoogilisi andmeid, nagu 1418. a. leping Kiiu ja Kolga

mõisa vahel, mille järgi Kiiul oli osas Pärispää rannas kalapüügiõigus. Samuti omas Kiiu Juminda poolsaarel hulga mereranda, millest Kolga-Abla ja Kiiu-Abla külad said oma nimetuse.

Asustamata rannik ei olnud aga uute valitsejate — sakslaste — seisukohast kuigi kasulik ega otstarbekohane, sest alatised kalurid mererannal oleksid annud hulga rohkem tulu. Selle tõttu alustasid nad ranniku plaanikindla asustamisega. Et eestlane ei olnud veel sedavõrd vilunud merepüügiga kui rootslased, eelistati uute asustajatena eriti viimaseid. Teiseks suureks põhjuseks rootslaste eelistamiseks oli eestlaste tung endise iseseisvuse järele, mis avaldus sagedastes vastuhakkamistes, ja siis oli hulga kindlam omada külades rahvast, kes toimis enam-vähem üksmeelselt maavalitsejatega ja kellega oldi pealegi kaugelt keelesugulane. Nii valgub rootslaste laine kogu Eestimaa rannikule alates 13. sajandi teiselt poolt ja aastal 1271, 1283 jne. ilmuvad esimesed rootsikeelsed külanimed. See asustamine sündis plaanikindlalt ja kestis kuni 16. sajandi keskpaigani, kuigi 15. sajandi keskpaigast alates rohkem rootslaste rannakülalasi eestistus kui asutati uusi rootsi külasid. Rootslaste asulad ilmusid Viinterpallu, Kurksesse, Pakri saartele, Madisesse, Laoküla juure, Kersallu, Kloogale, Murastesse, Naissaarele, Aegna saarele, Viimsisse, Maartu randa, Prangli saartele, Ülgastesse, Ihasallu, Kaberneeme, Salmistule, Mallosi saartele, Jumindale jne., isegi kuni Haltja randa (Virumaal). Sääraselt toimus võrdlemisi intensiivne asustamine umbes 150 aastat ja selle aja jooksul oli suurem osa põhja mererannikust rootslaste poolt asustatud ning eestlaste hooaja püügimajade asukohadesse olid tekkinud uued võõra rahva külad. Hiljem kadusid omakorda jälle mereäärsetest küladest sisserändajad ja küladesse asus maa pärisrahvas.

Kuid ka maa pärisrahvast asus üks osa enne rootslaste sisserändamist mere ääre elama ja asutas sinna kalurikülalasi. Nii ilmusid järk-järgult eestlaste rannaküladena: 1259. a. Pärispää; 1271. a. Juminda; 1314. a. Muuga; 1343. a. Rannaküla (Paldiski lähes); 1346. a. Jõesuu; 1346. a. Küllati (Paldiski la-

hes); 1375. a. Rohuneeme; 1376. a. Leppneeme; 1378. a. Türisalu; 1387. a. Ihasalu; 1397. a. Randvere; 1455. a. Salmistu; 1464. a. Natturi (Virumaal) jne. Kuid ligi 200 aasta kestes on eestlaste rannakülasid võrreldes rootslaste poolt asustatud küladega tekkinud võrdlemisi piiratud arvul.

Oli see eestlaste või rootslaste asustatud külla, kuid mets taganes nende eest ühtviisi nii mererannas kui ka maa sees. Metsamaterjalide ratsionaalsest kasutamisest kui niisugusest ei saanud tol ajal üldse juttu olla, sest paremate puudest kasutati kindlasti ainult osa hoonete ehituseks, majapidamistarvete valmistamiseks või linnuste rajamiseks. Metsakaubandusest, vähimasti ostust või müügist, ei ole tollest ajast mingisuguseid andmeid.

Asustamiskäigu, ühtlasi metsade vähenemise edaspidisel vaatlusel tuleb arvesse võtta maavalitsejate poolt järjest sagedemat mõisade asutamist. Mõisu ei rajatud ainult metsa alt ülesharitud uutele põllumaadele, vaid väga suurel määral võeti mõisade alla endisi külasid, milleks kas hävitati lihtsalt talundid või asustati neid kaugematele ääremaaadele. Juba eeltoodud külade nimestikus on hulga külade juures märkused, et külla on hiljem mõisaks ära lõhutud. Dr. P. Johansonil andmeil on Daani Hindamisraamatus loetletud küladest ligi 35% kuni 1900. aastani mõisade alla võetud. Selle juures laienes põllumajanduslikult kasutatav maa mõisade rajamisel hulga intensiivsemalt kui see sündis külades uute talundite tekkimisel. Et Harjumaa kohta talude mõisade alla võtmise juhtumeid Daani Hindamisraamatus ei ole lahutatud Virumaa andmeist, vaid need on näidatud koos, siis olgu siinkohal ka näidatud andmed Harju- ja Virumaa kohta ühiselt. Nii on talundeid võetud mõisade maade alla: 1241.—1400. a. 14 juhul; 1400.—1500. a. 11 juhul, 1500.—1600. a. 39 juhul; 1600.—1700. a. 47 juhul; 1700.—1800. a. 47 juhul ja 1800.—1900. a. 36 juhul. Neist andmeist nähtub, et kõige rohkem külasid on mõisade alla võetud end. Vene valitsuse ajal.

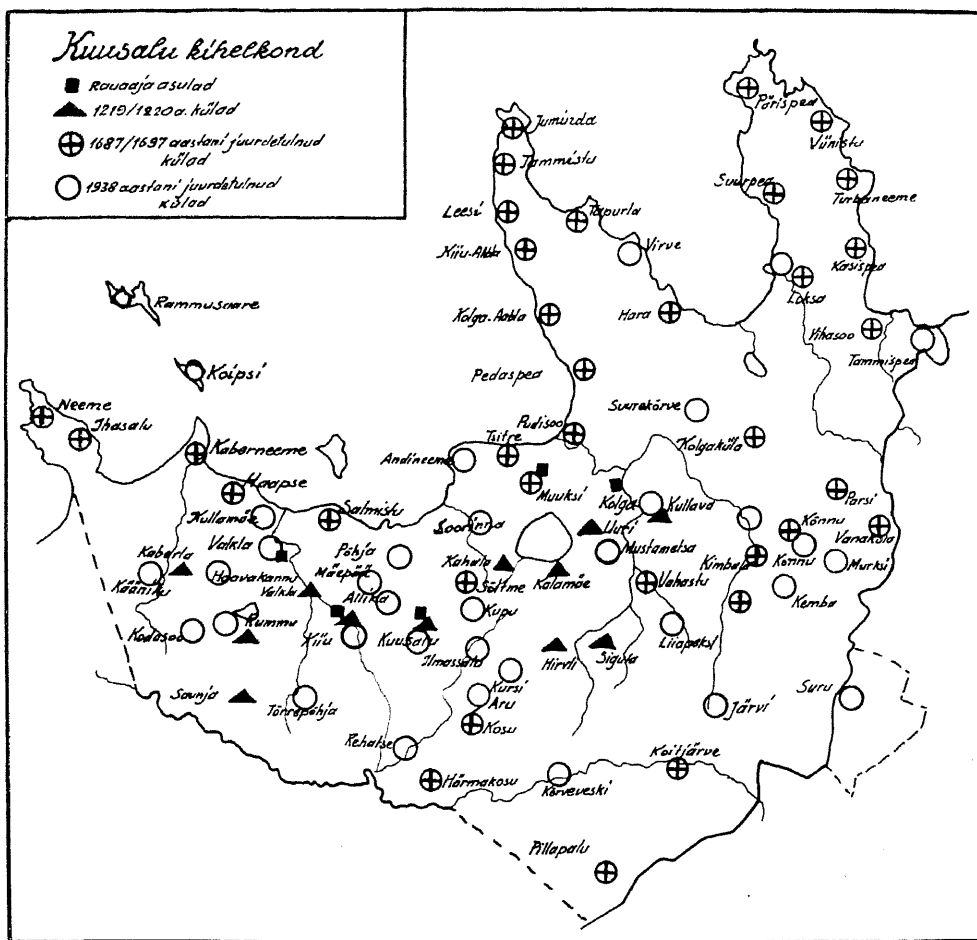
Järgmine periood, mida saab metsade leviku osas lähemalt vaadelda, on 17.

sajandi lõppaastad. Nimelt on tolleaegse Rootsi valitsuse poolt maade sundlik kaardistamine ette võetud ja Riigi Keskarhiivis leiduvad rootsiaegsed plaanid sisaldavad väärtuslikku materjali. Selle huvitava materjali läbitöötamist ei saa teostada lühikese ajaga, vaid selleks kuluks nädalaid. Käesoleva kirjutuse koostajal tuli ajapuudusel kahjuks piirduda ainult külade nimede ja nendes olevate talude arvu teadmiseks võtmisega lootuses, et nooremates metsameestes on huvi nende kaartide vastu ja neil jätkub tahtmist andmete põhjalikuks läbitöötamiseks.

Kahjuks ei leidu neid rootsiaegseid kaarte kogu tolleaegse Harjumaa kohta, mille tõttu ka asustamiskäigu olukorda kogu Harjumaa osas ei saa välja selgitada. On olemas täielised kaardid vaid Harjumaa põhjapoolses osas asuvate Kuusalu, Jõelähtme, Keila, Jüri ja Harju-Jaami kihelkondade ja osaliselt Risti ning Kose kihelkonna kohta.

Rootsiaegsetest kaartidest selgub, et ajavahemikul 1219/1220.—1687/1697. a. on endistele küladele lisaks tekkinud hulgaliselt uusi külasid ja mõisu. See tõendab jälle, et metsa alt võeti järjest rohkem maad põllunduse alla ja et asustamine ulatus juba võrdlemisi vietsatele maadele. Selle väite kinnituseks vaatleme Kuusalu ja Keila kihelkonna asustamise olukorda eeltähendatud kahel ajajärgul.

Allpool toodud nimekirja andmeil oli Kuusalu kihelkonnas 1219/1220. aastal ainult 12 küla 223 taluga, milline arv aga Rootsi ajaks 1687/1697. a. oli tõusnud 46 küalani 518 taluga ja veel 9 mõisa. Keila kihelkonnas oli samadel ajajärgudel alguses 31 küla 301 taluga ja veel 5 küla (Orava, Päävla, Kurla, Tabasalu ja Harku), milles talude arv on teadmata, ning Rootsi ajaks oli see arv tõusnud 56 küalani 505 taluga ja 35 mõisa-karjamõisaga. Siinkohal peab tähendama, et mõisade asustamine mõjus eriti suuresti kaasa põllumajandusliku maa suurenemisele, sest seal ei olnud tarvis arvestada talu põllumajandusliku maa suurust kui ühe perekonna toitjat ja peaaegselt tööjõu tarvitat, vaid seda hariti sundkorras külade poolt. Ja mõisu oli 1696. aastaks raja-

tud Harjumaale juba 160 tükki. Talundite arvu suurenemist võib näha ka teiste kihelkondade kaartidest.

Eeltoodud andmed tõendavad, et ajavahemikul 1219/1220. a. — 1687/1697. a. on Harjumaa asustamine muutunud ümarguselt kaks korda tihedamaks, mis loomulikult väga tunduvalt põhjustas metsa vähenemist.

Edasi aga jäi asustamine juba perioodiliselt pidurduma suurte näljaaegade ja sõdade tõttu. Nii on teada, et 1695.—1697. a. suurel näljaajal põgenesid inimesed massiliselt küladest linna, kus võõral härrasrahval oli kogutud leiva-viljatagavarasid. Sellele nähtusele astuti linnahärrade poolt väga resolutselt vastu ja maarahvast ei lubatud linna, kuigi neilt kümniste näol oli vili ära võetud. Loomulikult hävis nälja ja haiguste tõttu maa elanikkond tun-

duvalt, millega seoses ka uue põlve sirgumiseni asustamise laienemine jäi seisma ja palju allamaid või isegi põlispõlde kattus võsa ja metsaga.

Samasugune asustamise seisak käis kaasas suure põhjasõjaga 1700.—1710. a. Ka siis hävitati terved külad ja elama jäänute hulgas tegi katk omakorda hävitustööd.

Kuid edasi ilmneb Harjumaa ja ka kogu Eesti asustamiskäigus suur elavus, eriti XVIII sajandi lõpust alates. Rahulike aegade tõttu suurenes rahva arv järjekindlalt ja paratamatult tuli põllundusele uut maad juure hankida. Selle all kannatas jällegi loomulikult mets, loovutades põllundusele oma kasvukohti.

Kõige rohkem metsa hävitati loomulikult alepõletamisega. Kuid sellest tek-

kisid ka väga tihti metsapõlemised, mida tol ajal asuti kustutama, kui mõisaomanikult käsk tuli või kui tuli juba elamuid ähvardas. Metsad kuulusid ju siis peaaegu eranditult mõisnikele. Samuti jäeti siis raiekohad looduse hoole ja metsauuendusele kaasaaitamiseks ei võetud midagi ette. Vastuoksa — isegi niideti ja karjatati raies-tikes ja noores metsas, mis selle kasvu suuresti pidurdas. Väga palju metsa tarvitasid siis mõisade viljakuivatised, telliskivi- ja lubjaahjud, viinavabrikud, aiad, ehitused ja kütteküsimus. Valitsus omakorda tarvitas metsamaterjale laevastiku ja kindlustuste ehitamiseks ja alates 1787. a. veetakse Tallinnast ka laudu välja. Tol ajal on Tallinna külje all ka üks saeveski olnud. Nii talupojad, mõisarentnikud kui ka aadlikud ei osanud metsakaitset väärilt hinnata ja oma tegevusega aitasid nad ainult kaasa metsade vähenemisele. Ainult Rootsi valitsusasutused katsusid metsakaitse reformidega metsade hävimist pidurdada, kuid leidsid eriti mõisaomanikelt suurt vastutõotamist.

Asi kujunes mõisnike vastuseis-misega juba sääraseks, et Rootsi valitsuse nõue talupidajate kariloomade kaitseks jäeti täitmata. Nimelt puudus talupida-jail igasugune jahiõigus omal maal ja hundid-karud hävitasid palju kariloomi. Selle pahe kõrvaldamiseks nõudis Rootsi valitsus mõisaomanikelt iga adramaa kohta 5 sülda karu- ja hundivõrku (määrus 17. sept. 1692. aastal), kuid mõisaomanikud protesteerisid ega täit-nud seda nõuet.

Jättes XVIII ja XIX sajandil ja ka XX sajandi alguses põllunduse rahuli-kult arenema, vaatleme Harjumaa met-sa pindala praegust suurust ja olu-korda.

Kui eespool oli toodud näitena Kuusalu ja Keila kihelkonna külade ja talude arv kahe varajasema ajajärgu kohta, näitavad samas tabelis 1938. a. kohta esitatud andmed asustuse suu-renenud tihedust. Kuusalu kihelkonnas oli siis juba 83 küla 1905 taluga ja 2 alevikku. Eriti piltlikult ilmneb asus-tuse tihedus alljärgnevast nimestikust.

Kuusalu kihelkond:

1219/1220	Daani	H-raam.	1687/1697	Rootsi kaardid	1938. a. andmed.		
Saunja	küla	25 adram.	Saunja	k. 25 t.	Saunja k. 36 talu		
Kaberla	„	14 „	Kaberla	„ 8 „ + Kodasoo m.	Kaberla k. ja Koda-soo as. 27 „		
Rummu	„	5 „		Rummu „	Rummu as. 22 „		
Valkla	„	46 „	Valkla	„ 26 „ + Valkla „	Valkla I—II k. ja as. I—II 70 „		
Kiiu	„	30 „	Kiiu	„ 5 „ + Kiiu „	Kiiu k. ja as. I—II 39 „		
(ühes Saare-				Mäepää		„ 11 „	Mäepea k. 11 „
küla, Mäepää				Pirsuallika		„ 17 „	Allika „ 12 „
ja Pirsualli-							
kaga)							
Kuusalu	„	25 „	Kuusalu	„ 20 „ + kirikum.	Kuusalu k. I—II ja as. 33 „		
Kahala	„	21 „	Kahala	„ 27 „	Kahala k. 49 „		
Kalamäe	„	5 „	Kalamäe	„ 6 „			
Uuri	„	14 „	Uuri	„ 20 „	Uuri k. 36 „		
Kullava	„	8 „		Kolga m.		Kolga as. 27 „	
Hirvli	„	8 „	Hirvli	„ 31 „	Hirvli k. 42 „		
Sigula	„	22 „	Sigula	„ 21 „	Sigula „ 35 „		
Kokku 12 küla	223	talu	12 küla,	216 talu, 6 mõisat	21 küla		
					439 talu		

Kuid peale nende vanade külade on juure tekkinud uusi külasid järg-miselt:

Rootsiaegsete kaartide järgi.

Oli 1938. aastal.

	küla	13 talu	
Neeme			
Ihasalu	„	21 „	
Kaberneeme	„	11 „	
Haapse	„	3 „	
Salmistu	„	16 „	
Sõitme	„	12 „	Loo mõis
Vahastu	„	8 „	
Tsitre	„	8 „	
Muuksi	„	8 „	
Pudisoo	„	3 „	
Pedaspää	„	9 „	
Kolga- ja Kiiu-Abla			
Leesi	„	11 „	
Tammistu	„	6 „	
Juminda	„	6 „	
Tapurla	„	4 „	
Hara	„	18 „	
Loksa	„	5 „	
Suurpää	„	6 „	
Pärispää	„	34 „	
Viinistu	„	22 „	
Turboneeme	„	4 „	
Kasispää	„	7 „	
Vihasoo	„	6 „	
Härmakose	„	7 „	
Kosu	„	5 „	
Koitjärve	„	2 „	ja mõis
Pillapalu	„	2 „	
Uurita	„	2 „	
Kimbala	„	3 „	
Kõnnu	„	7 „	ja mõis
Kolgaküla	„	13 „	
Parksi	„	1 „	
Vanaküla	„	2 „	

Kokku 34 küla 302 taluga ja 3 mõisa

	küla	19 talu
Kemba		
Murksi	„	11 „
Suru	„	58 „
Soosilla	„	18 „
Tammispea	„	9 „
Kuusalu alevik kirikuga		
Loksa alevik kirikuga		
Kokku 62 küla 1466 taluga ja 2 alevikku.		

	küla	26 talu	
Neeme			
Ihasalu	„	19 „	
Kaberneeme	„	39 „	
Haapse	„	11 „	
Salmistu I—II	„	25 „	
Sõitme	„	27 „	
Vahastu	„	19 „	
Tsitre	„	11 „	
Muuksi	„	18 „	
Pudisoo	„	21 „	
Pedaspää	„	23 „	
Kolga- ja Kiiu-Abla		68 „	
Leesi	„	37 „	
Tammistu	„	16 „	
Juminda	„	23 „	
Tapurla	„	29 „	
Hara	„	54 „	
Loksa	„	66 „	ja eluaset
Suurpää	„	45 „	
Pärispää	„	92 „	
Viinistu	„	94 „	
Turboneeme	„	42 „	
Kasispää	„	41 „	
Vihasoo	„	38 „	
Härmakosu	„	9 „	
Kosu	„	8 „	
Koitjärve	„	10 „	
Pillapalu	„	21 „	
Uurita	„	12 „	
Kimbala	„	18 „	
Kõnnu as.	„	23 „	
Kolgaküla	„	60 „	
Parksi	„	16 „	
Vanaküla	„	41 „	
Põhja	„	9 „	
Kupu	„	8 „	
Ilmassalu	„	6 „	
Rehatse	„	10 „	
Kõrveveski	„	4 „	
Tõrrepõhja	„	5 „	
Kullamäe	„	10 „	
Kääniku	„	12 „	
Haavakannu	„	14 „	
Rammusaare	„	24 „	
Koipse saare	„	8 „	
Andineeme	„	11 „	
Aru	„	12 „	
Kursi	„	16 „	
Liiapeksi	„	11 „	
Mustametsa	„	12 „	
Soorinna	„	12 „	
Suurekõrve	„	4 „	
Virve	„	40 „	
Järvi	„	6 „	
Kalme	„	15 „	

Veel kord eeltoodud andmeid kokku võttes näeme Kuusalu kihelkonna asustamiskäigus alljärgnevat pilti:

Daani Hindamisraamatu andmeil oli 12 küla 223 talundiga, Rootsiaegsete kaartide andmeil oli 46 küla 518 talundiga ja 9 mõisa, 1938. a. andmeil oli 83 küla 1905 talundiga ja 2 alevikku.

Keila kihelkonnas oli seisukord järgmine:

Daani Hindamisraamatu andmeil oli 31 küla 301 talundiga + 5 küla, Rootsiaegsete kaartide andmeil oli 56 küla 505 talundiga ja 35 mõisa, 1938. a. andmeil oli 118 küla 2629 talundiga + 348 ehituskrunti ja 1 alevik ning Keila linn.

Kõik need andmed tõendavad piltlikult põllunduse suurt võidukäiku, millele mets loovutas järjest oma kasvukohti. Sama nähtub ka juurelisatud Kuusalu kihelkonna kaardist (vanades piirides).

Kokku võttes eeltoodud andmeid

võiks võrdlevalt ütelda järgmist: Kui Daani Hindamisraamatu ajal (1219/1220. a.) oli Harjumaa üldpindalaga võrreldes põllumajanduslikke maid, s. o. põldu ja heinamaad, ainult lappidena teatavates rajoonides, moodustavad need Rootsi kaartide andmeil (1687/1697. a.) juba umbes $\frac{1}{4}$ maakonna üldpindalast. Edasi arvutab A. V. Hupel 1789. a. (Topograph. Nachrichten...) Põhja-Eesti pindala, mille üheks osaks on Harjumaa, 15.873 ruutverstale, millest on põldu 3000 r.-v., heinamaid 4500 r.-v., võsamaid 2300 r.-v., metsa 5000 r.-v. ja muid maid (linnad, õuemaad, veed, sood jne.) 1073 r.-v. Seega on Hupeli andmeil juba ümarguselt $\frac{1}{2}$ maakonna üldpinnast võetud kasutamisele põllumajandusloenduse andmeil on Harjumaa 15.893 talundit (Daani Hindamisraamatu ajal oli ainult 2470 talu), mille põllumajanduslikud maad moodustavad üle $\frac{2}{3}$ kogu maakonna pindalast.

Sellega ongi seletatav Harjumaa metsade vähesus.

Jõulumetsas

Enn Uibo

Vägevad tammed, põlised männid, vanad kuused, valged kased ja hallid haavad — kõnelge!

Täna on jõuluöö. Vaikuse ja lootuse öö.

Haldjad istuvad teie all ja imevaikselt sosistavad. Metsloomadki teie vahel on imejulged — täna, jõuluööl, ei varitse kedagi hädaoht.

Kõnelge, vägevad tammed, põlised männid, valged kased!

Vaadake: põhjakaare all tõuseb valguskuma. See on põhjavalgus — püha, kummaline valgus. Selle valguse kumas leiavad hõimud üksteise — teavad madjaridki kaugel, et nende sugulased on siin.

Vägevad tammed — oi, uhked olete, kasvades siin pinnal. Oo jaa, te teate, et ükski torm ei suuda teie juuri välja kiskuda sellest kivisest maast, ja ükski võim ei suuda hävitada rahvast teie ümber, kes teie tugevusest on leidnud endale ihaldatava eeskuju.

Ja valged kased, armsatena seisate nagu valged põhjamaa naised. Puhtad on teie rõivad ja karge teie hing.

On teiegi tohikut kriimustatud ja on teisse uuristatud sügavad mahlaaugud, aga teie olete oma haavad jälle kinni kasvatanud, nagu meie vana-vanaemad said mehiselt üle kõigist teotusist ja andsid edasi rahva elu, ilu ja muistendid.

Põlised männid ja kuused, laske üle maa oma vabastav kohin, laske ladvul õõtsuda kui merelainetel! Täitke meie jõuluöö ürgsema helinaga, kui kõigi kuljuste ja kellade laul!

Paremate tööriistadega tõstame tööjõudlust metsaülestöötamisel.

K. Salev, mag. rer. for.

(Järg.)

Ühemehe-saage oli Voltvetis katsetamisel 7, millede mõõdud on toodud tabelis 4. Saeti kuuse- ja haavative-

sid sulas ja külmanud olekus ning männi- ja kasetüvesid vaid sulas olekus. Saetav tüvi asetseb saagimis-

Võrdluskatseile rakendatud ühemehe-saad

Tabel 4.

Nr.	Sae nimetus	Pikkus sm	Laius sm		Paksus mm		Hammaste kuju	Hammaste			Teravusnurk	Teritusnurk			Pööre mm	Sae hind Kr. 1939. a. suvel
			otstelt	keskelt	seljalt	hammade joonelt		pikkus	laiusmm	vahe laius		löike- külgedel	ruumi- külgedel			
1	Sandvik	98	5.35	6.50	0.6	0.8	Harilik △	8.5	8.0	—	48°	65—70°	—	0.2	1.75	
2	Iddus (J.D. Dominicus)	100	6.0	6.0	0.7	0.8	Hõrendatud △	8.0	7.0	4.0	50°	60—65°	—	0.2	3.60	
3	Sahurin Suosikki	105	3.0	3.0	0.5	0.7	Hõrendatud	6.0	4.0	3.0	40°	60—65°	—	0.15	1.10	
4	Sandvik Otso	105	3.0	3.0	0.6	0.8	2-kordselt hõrendat.	5.0	4.5	3.0 ja 6.5	40°	60—65°	—	0.2	1.40	
5	EJA	99	3.5	3.5	0.6	0.8	4-kordne kroonham.	6.5	4.5	5.5	40°	45°	80°	0.2	2.10	
6	Sandvik 132	99	3.5	3.5	0.5	0.8	Hõvel-hambad	7.5	6.5	—	45°	65°	90°	0.2	2.30	
7	Iddus	100	6.0	6.0	0.7	0.8	EHZ-hamb.	10.0	11.0	7.0	55°	55°	—	0.3	5.40	

Pilt 4. Sula haava saagimine ühemehe-saaga. Foto A. Põldmaa

pukil. Saeti tüvesid läbimõõduga 10—22 sm ja saelehed olid pingutatud puuraami ja nõõri abil. Saagimist kõigi ühemehe-saagidega teostas noorem tööline (vt. pilt 4). Keskmiste löikepindade leidmine toimus siin samuti kui kahemehe-saagide puhul, samuti paremuse hindamine. Saagide arvust tingituna hinnati parimaks osutunud saagi 7 punktiga, järgmist 6 p. jne. Hindamise tulemusi kujutab tabel nr. 5.

Tabel 5.

Nr.	Sae nimetus	Kuusk		Mänd	Kask		Haab		Kokku punkte	Paremuse järjekorras
		sula puu	külm puu		sula puu	sula puu	sula puu	külm puu		
1	Sandvik harilik	5	6	5	5	5	5	31	III	
2	Iddus, hõrendatud △	2	4	3	2	4	6	21	V	
3	Sahurin Suosikki	4	3	4	4	3	3	21	IV	
4	Sandvik Otso	3	2	2	3	1	2	13	VI	
5	EJA	7	5	7	6	6	4	35	II	
6	Sandvik 132	6	7	6	7	7	7	40	I	
7	Iddus EHZ hammast.	1	1	1	1	2	1	7	VII	

Esikohale 40 punktiga tuli hõõvelhammastega rootsi saag Sandvik nr. 132, teisele kohale 35 punktiga jäi kroonhammastega saag EIA ja kolmandale kohale 31 p. harilik tihedate kolmnurkhammastega Sandvik-saag.

Kolme parima saetüübi löikepinnad 1 paaristõmbel on toodud juuresolevas tabelis nr. 6.

Aluseks võttes aga saagide hindu, nende hooldamise raskust ja tööliste subjektiivseid hinnanguid tuleb parimaks ja sobivaimaks saeks neljas metskonnas katsetamisel olnud saagidest tunnistada kolmekordsete kroonhammastega saag nr. 220, missugune saag Voltvetis erikatseil jäi 8-le kohale.

3 parima ühemehe-sae löikepinnad ja võrdlev paremus. Tabel 6.

Puuliik	Saetüüp	Sandvik nr. 132		EJA		Sandvik harilik	
		Keskmine löikep. sm ²	%	Keskmine löikep. sm ²	%	Keskmine löikep. sm ²	%
Sula kuusk		10.4	105	11.6	117	9.9	100
Külmanud kuusk		8.0	103	7.4	95	7.8	100
Sula määnd		13.2	112	13.6	115	11.8	100
Sula kask		9.6	110	9.3	107	8.7	100
Sula haab		10.3	106	10.0	103	9.7	100
Külmanud haab		8.6	110	7.1	91	7.8	100

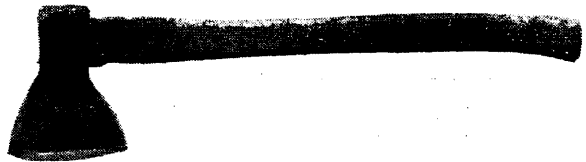
Hinnalt ühemehe-saed üksteisest palju ei erine, samuti mitte hooldamisraskuselt. Hõõvelhammastega sae Sandvik nr. 132 hooldamiseks on vajaline hõõvelhammastega sügavusmõõt, kuid see antakse harilikult koos saelehega. Kus aga nimetatud saelehti müüakse ilma hõõvelhammastega sügavusmõõduta, tehakse seda teadmatusest. Muuseas olgu tähendatud, et Soomes ja Nõukogude Venes on saed Sandvik nr. 132 ja EIA väga levinud, eriti alatiste metsatöölise keskel.

Neljas vaatlusmetskonnas, s. o. Sutlema, Sagadi, Tudu ja Orava metskonnas, teostati võrdlussaagimisi tegeliku töö juures tüvede lühendamisel sortimentideks. Katsetamisel oli 11 kahe-mehe-sae tüüpi ning registreeriti kokku 1800 löiget. Siin olid töötamistingimused väga erinevad, erinev oli ka saetav puit ja saagijad vahetusid sageli, seepärast siit kogutud andmes- tik on kõrvaltegurite mõjutuste tõttu väga ebahühtlane.

Arvesse võttes löikepinna suurust 1 paaristõmbel mitme puuliigi saagimisel tuleb parimaks kahemehe-saeks lugeda hõõvelhammastega rootsi saag Sandvik nr. 929, teisel kohal löikepinna suuruselt on kolmekordsete kroonhammastega rootsi saag Sandvik nr. 220 ja alles viiendal kohal harilik Sandvik-saag kalamärgiga.

2. Kirved.

Kirveid kasutatakse metsa ülestõtamisel peamiselt langetamishamba raiumiseks, tüve laasimiseks ja küttepuu-pakkude lõhkumiseks. 1938/39. a. talvel korraldatud ankeedist selgub, et meil raiumiskirveste hulgas on esikohal Billnäs'i vabriku kirved, Tallinna mudel (vt. pilt 5), mida oli 58,7%. Teisel kohal on sepa valmistatud raiumiskirved 22,8%-ga. Lõhkumiskirveste hulgas on esikohal sepa valmistatud kirved 60,9%-ga. Kirve vars on meil väga lühike. Nii oli 43,3% kirvevar- test 50—60 sm ja 42,7% — 61—70 sm pikad.

Pilt 5. Ütal — Billnäs kirves, Tallinna mudel, raskus 2,0 kg. All: Dr. P. Reim'a lõhkumise kirves, Kanada mudel, raskus 2,8 kg.

Raiumiskirveid oli võrdlemiseks 21 eritüüpi, mis erinesid kas kujult, raskuselt või päritolult. Võrreldavate raiumiskirveste tööjõudlust jälgiti Sutlema, Tudu, Voltveti, Orava ja Karksi metskonnas kuuse-, männi-, haava- ja kasetüvede laasimisel tegeliku töö juures, kusjuures jälgiti puht-laasimisaega stopperiga ning mõõdeti hiljem laasitud võrade pikkus jm-tes. Saadud andmeil leiti hiljem, kuipalju aega kulus 1 jm võra laasimiseks. Raiumiskirvestega teostati 87 vaatlust ja laasiti kokku 4011 jm võrasid. Paremuse hindamisel võeti arvesse aeg, mis kulub 1 jm võra laasimiseks, tööliste subjektiivne hinnang ja laasitava võra omadused. Neil aluseil katseil olnud raiumiskirvestest osutus parimaks Billnäsi kirves, Tallinna mudel, raskus 2,0 kg (vt. pilt 5).

Lõhkumiskirveid oli võrdlemiseks 19 eritüüpi. Võrreldavate lõhkumiskirveste tööjõudlust jälgiti küttepupakkude lõhkumisel tegeliku töö juures, kusjuures võeti arvesse kokkukantud küttepupakkude lõhkumisaeg. Hiljem leiti 1 tm küttepupakkude lõhkumiseks kulunud puht-tööaeg.

Lõhkumiskirveste võrdlemiseks tehti 83 vaatlust ja lõhuti 125 tm küttepupakke. Paremuse hindamisel võeti arvesse aeg, mis kulub 1 tm küttepupakkude lõhkumiseks, raiutava puidu omadused ja tööliste subjektiivsed hinnangud. Neil aluseil osutus parimaks lõhkumiskirveks dr. P. Reim'a lõhkumiskirves, mille raskus on 2,8 kg (vt. pilt 5).

Siinkohal olgu aga tähendatud, et kirveste paremusjärjestus võib muutuda, kui korraldatakse täiendavaid võrdluskatseid, kus oleks välditud kõrvaltegurite mõju ning esile pääseksid vaid kirve omadused. Käesolevas kirjeldatud võrdluskatseil ei osutunud see kahjuks võimalikuks, samuti tuleb katseil olnud kirveste tüüpide arvu arvestades laasitud võrade üldpikkust ja lõhutud küttepupude hulka siiski lugeda üsna piiratuks.

3. Koorimisvahendid.

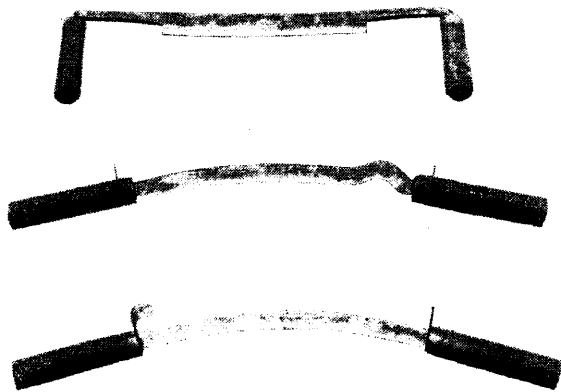
Virntarbematerjalide koorimiseks kasutatakse meil peamiselt koorimisraudu ja liimeistreid. Poolpuhtaks koori-

miseks (paberipuud ja propsid) kasutatakse koorimisraudu, täiesti puhtaks koorimiseks (sulfaatpuud) — liimeistreid. Esialgu on koorimisraud suuremal arvul esitatud (62,1% kasutatavaist koorimisvahendeist), kuna liimeistrid on suurema osatähtsuse omandanud alles viimaseil aastail ühenduses sulfaatpuude puhtakskoorimise nõudega.

Ankeedi andmeil on enamus koorimisraudu külasepa valmistatud (82,6%). Enamus neist on sirge teraga (86,1%). Liimeistrest on enamus sirge teraga (63,2%), kaares teraga liimeistreid on vähem (36,8%). Viimased on Soome eeskujul meil levima hakanud ning võimaldavad tera kumeruse tõttu suurema koorimispinna 1 tõmbel. Sissekasvanud koore puhastamiseks on pideme juure paigutatud väike kumera teraga lisanuga (dr. P. Reim) või tera on varustatud õnarusega (Soome patenteeritud liimeister Haettu).

Võrdlemiseks kasutati 5 eritüüpi koorimisraudu ning jälgiti nende tööjõudlust paberipuude ja propsi koorimisel. Arvesse võeti puht-koorimis-aeg ning kirjeldati kooritava puidu omadusi ja temperatuuri koorimise ajal. Üldse tehti 41 vaatlust ja kooriti 53 tm virnmaterjale. Arvesse võttes keskmist koorimisaega pro tm, kooritud virntarbematerjalide koorimiskulust ja tööliste subjektiivseid hinnanguid tuleb parimaks koorimisraudaks tunnistada Billnäsi koorimisraud, väljapoole kaares teraga. Teisele kohale jäi dr. P. Reim'a ja kolmandale kohale külasepa valmistatud koorimisraud sirge teraga. Sirge teraga koorimisraudade töötulemusi saaks tõsta, kui asetada tera putke otsa mitte risti, vaid veidi kaldu.

Liimeistreid oli võrdlemiseks 3 tüüpi: dr. P. Reim'a, Soome patenteeritud Haettu (mõlemad kumera teraga) ja sepa valmistatud liimeister (sirge teraga) (vt. pilt 6). Siingi jälgiti sulfaatpuude ja osalt paberipuude koorimist, kusjuures arvesse võeti puht-koorimisaeg ja kirjeldati töötamistingimusi ning kooritava puidu omadusi. Üldse tehti 62 vaatlust ja kooriti 53 tm virntarbematerjale. Arvesse võttes

Pilt 6. All — Dr. P. Reim'a liimeister. Keskel — Soome patenteeritud liimeister Haettu. Ülal — külasepa liimeister.

keskmist koorimisaega pro tm, koore paksust ja tööliste subjektiivseid hinnanguid tuleb parimaks liimeistriks tunnistada dr. P. Reim'a liimeister kumera tera ja lisanoaga (vt. pilt 6). Teisele kohale jäi külasepa liimeister sirge teraga ja kolmandale kohale Soome patenteeritud liimeister kumera teraga. Viimase tera oli liig kõvasti karastatud. Esi kohale tulnud dr. P. Reim'a liimeistril on juba üsna hea kuulsus metsatöölise keskel.

Eespool kirjeldatud võrdluskatsetega võimaldus selgitada üksikuid metsatöö-

riistade tüüpe, millede kuju ning materjali kvaliteet võimaldab metsatöölisele tööjõudlust tõsta üsna märgatavalt. Välja minnes lähtekohast, et sobivaid tööriistu kasutades koos tööjõudlusega tõuseb ka töötasu, võib soovitada kaheliikmelisele tööruhmale, kes raiehoajal metsa ülestöötamisel on pidevalt 2—3 kuu vältel tegev, alljärgnevat tööriistade kogu:

1) Soome kahemehe-saag Tamperen Konetehdas (praegu Terä ja Kone O/Y); 2) ühemehe-saag Sandvik nr. 132; 3) raiumiskirves Billnäs, Tallinna mudel — 2,0 kg; 4) lõhkumiskirved dr. P. Reim'a — 2,8 kg ja Billnäs nr. 35/2 — 1.25 kg; 5) langetamis- ja lühendamiskiilud; 6) Billnäs'i koorimisraud; 7) dr. P. Reim'a liimeister; 8) sae jaotuse tangid, 2 lapikviili saagide teritamiseks ning luisk (kõvas) kirveste ning koorimisraua ja liimeistri teritamiseks (ihumiseks).

Nimetatud tööriistade kogu, mis on mõeldud kaheliikmelisele tööruhmale, maksab 1939. a. suviste hindade alusel ca 30 kr. Nimetatud tööriistade kogu võimaldab enam-vähem hoolsal tööruhmil tööjõudlust tõsta 15—25%, seega enamjõudlusest tingitud töötasu tõus katab ühekordselt tehtud väljamineku juba 4—5-nädalase töötamise järele.

Eesti Vabariigi metsakorraldusest 1919.—1939. a.

E. Schabak.

1939. a. 15. detsembril täitub 20 aastat E. V. metsakorralduse tegevuse algusest.

Selle aja jooksul on meie metsakorraldus mitmekordselt oma iseloomu ja suunda muutnud.

Kui 15. XII 1919. a. mind määrati E. V. metsakorralduse esimeseks juhatajaks, oli metsakorralduse osakonna koosseis juba kinnitatud. Peale juhataja kuulusid koosseisu 3 vanem-taksaatorit, 7 noorem-taksaatorit, 6 vanem-maamõõtjat ja 14 noorem-maamõõtjat, s. o. kokku 30 tehnikut. Säärase tööjõuga loodeti 10 aasta jooksul kogu metsade algkorraldus läbi viia ja siis asuda metsakorralduse revisjonile.

Kuid plaanide puudus äsja riigistatud suurmaomanike metsade kohta andis end väga teravasti tunda ja kõigepealt tuli kõrvaldada see puudus. Selleks tuli kiires korras 4 aasta jooksul kõik riigimetsad arvestada, pealegi kõige lihtsamate abinõudega. Esimeses järjekorras koostati ainult puiestike plaanid, (mõõt-süldades, pind tiinudes) lihtsad takseerikirjeldused ja majanduskavad. Seejuures kasutati siiski kohati leiduvaid vanu mõisnikuaegseid plaane (mõõt küünardes, pind vakamaades), kuid kõikide viimase aja raiekohtade instrumentaalsete ülesvõtete jaoks. Ette nähtud oli: metsandike, majanduste ja raieringide loomine, pea- ning vahe-

kasutuse suuruse ja nende kohtade määramine ning viimati 4 aasta saavutuste kokkuvõtte järgi Eesti Vabariigi metsakaardi kokkuseadmise.

Algul puudusid niihästi tarvilise hardusega tehnikud kui ka tööriistad. 1919/20. a. talve jooksul Venemaalt kojutunud optandid määrati kõigepealt metskondadesse, kus neid seniste valitsejate, kupjate, aednike ja raamatupidajate asemele tungivamalt tarvis oli. Metsakorralduse osakonda tuli vastu võtta peaaegselt Vene põhjaarmeest vabastatud tehnikuid, enamasti maamõõtjaid, või puuduliku eesti keelega metsakondureid ja -taksatoreid. 1920. aasta kevadeks saabusid ka Saksamaalt tellitud odavad, kuid väga puudulikud Wichmanni astrolaabid, mis praegu kõik kolikambris puhkavad. Nii asuti 1920. aastal metsade arvestamise tööle minu poolt koostatud lihtsate juhtnööride alusel. Esimesed töökohad valiti maailmasõja ajal kõige rohkem laastatud Harju-, Viru- ja Läänemaal ja selle järele ka Kesk- ja Lõuna-Eestis.

1920—1922. aastani arvestamise töö saavutused on paigutatud tabelisse nr. 1.

Tabelist nr. 1 on näha, kuivõrd suure tööga oli üle koormatud iga tehnik, kellele koosseis algusest peale polnud täieline.

Säärase töökiiruse, suure töökoormatuse, puudulike tööriistade, osalt ka puuduliku ametnike koosseisu tõttu teostusid minu esialgsed kartused; kui ebatäpsed, kohati isegi vigased andmed üleriiklikel üldkokkuvõtetel ka vastasid ülesseatud eesmärgile: kasutusnormi selgitamine ja riigimetsakaardi koostamine, siis mitte aga iga metskonna, metsandiku ja majanduse kohalikele erinõudeile. Selle tõttu tõusis kohalik rahulolematu metsaülemate poolt, siis Riigikontrollis ja viimati isegi Metsade Peavalitsuses. Süüdistati andmete ebatäpsuses mitte kõlbmatuid töövõtteid, vaid tehnikute „lohakust“. Kuna kõige hädavajalised piirkonnad olid juba arvestatud (umbes $\frac{3}{4}$ metsade kogupinnast — umb. 1000000 ha), otsustati arvestamine lõpetada ja 1923. aastast peale asuda täiskorraldusele.

Pea tähendama, et minu 44-aastasest riigiteenistusest olid mulle kõige raskemad need 3 arvestamisaastat, niihästi vaimselt kui ka kehaliselt. Kõlbmatuseni algelised abinõud, pöörane töökiirus ja peaaegu üldine rahulolematu. Troostisin end Heine sõnadega: „Kui tahad ühiskondlikult kasulikkude tööd teha, siis pane üle kõige halvemad riided.“ Kes on vähegi tuttav metsakorralduse töödega, see kujutlegu endale, kuipalju närvide purustamist ja energiat nõudis tööjuhatajalt 1920. a. — 96, 1921. a. — 72 ja 1922. a. — 63 majanduskava koostamine.

1923. aastaga algas „juubilaril“ uus ajajärk, s. o. metsakorralduse tegelik teostamine. Aluseks võeti Vene 1911. a. metsakorralduse instruksioon, vastavate muudatustega Eesti olude kohaselt, mille järgi juba 1920. aastal oli koostatud „E. V. metsakorralduse juhatuskiri“. Peavalitsuse nõusolekul ei teostatud aga selle juhatuskirja § 30 nõudmist üldise raiejärjekorra plaani koostamise kohta, mis asjata oleks olnud seotud suure tööaja raiskamisega ja praktiliselt läbi viidud suurte ohvritega mitteküpse või üleseisnud metsa raiumisega. Kui pearaiekohad on metsa eriteadlaste poolt õiglaselt valitud, kaitstes neid kohti tuulekindlate „traufidega“, siis määratud raieviisi alusel kujunevad juba iseenesest mitmes pikuses, kuid võrdlemisi lühikesed, raie-read kahe määraraiekoha vahel, ja seda ilma mingi kahjuta metsale. Ebakohane ja utoopiline üldine raiejärjekorra plaan on juba ammu maha jäetud ja on üle mindud puistumajandusele vanuseklasside süsteemi järgi (Bestandswirtschaft nach der Alterklassenmethode) — Württembergis 1893. a. (H. Speidel), Preisimaal ja Baiiris — 1910. a. — järgnedes Saksi eeskujule, kus see süsteem juba 70 aastat oli teoksil.

Neil aluseil töötati 1923.—1926. a., s. o. 4 aasta jooksul, 25—29 tehnikuga, kelle saavutused on paigutatud tabelisse nr. 2. Aegamööda paranes ka ametnike koosseis, kuna Vene maamõõtjate ja 1 aasta metsakursuslaste asemele tuli metsakorralduse alale töötama uus ajakohane intelligentne tööjõud, s. o. Tartu ülikooli metsaosakonna üliõpilased.

Imetlen praegugi neid töökangelasi, kes suvel töötasid välistöödel, talvel aga, kasutades metsakorralduse osakonna tollaegset asupaika Tartus, sageli kadusid kameraaltööde tundidest ülikooli loenguid kuulama või eksamit tegema, selle asemel töötades plaanide kallal veel hilise ööni. Nii vedas see Eesti „tööhärg“ kaht koormat.

1927. aastal tuli uus takistus: esialgset koosseisu 30 ametnikust vähendati tollaegse põllutööministri nõudel kuni 20 tehnikuni, mille tagajärjel vallandati korruga 7 meest. Edasi arenes töö ainult metsateadlastega, kusjuures kasutati prof. G. Morosovi 1907. a. tüpologiaõpetust ning prof. A. K. Cajanderi 1926. a. sügisel meie ülikoolis peetud loenguid. 1927.—1934. aastani E. V. metsakorraldus töötas minu poolt 1800 proovi abil väljatöötatud 8 metsatüübi alusel, nimelt:

I. Palumetsad, kõrgemal kuivealmal mäeterrassil.

II. Laanemetsad, keskmisel värskel põlluterrassil.

III. Salumetsad, madalamal niiskel luhaterrassil.

IV. Lodumetsad, stagneeruva põhiveega — üleminek rohusoosse.

V. Sphagnumi-tüübirühm, stagneeruva põhiveega — üleminek samblarabasse.

VI. Nõmm, stagneeruva põhiveega — paksu sammalvaibaga ja tihedalt kanarbikuga kaetud leetliiv, mille all asetseb veekindel nõrgkivikiht (Ortstein).

VII. Paekivitüübirühm, kus paekivipealse mullakihi paksus pole rohkem kui 1/2 arssinat, mis tunduvalt halvavalt mõjub metsa kasvule.

VIII. Kaljutüübirühm, kus jääajal põhjamaadest siia kantud ürgkivid lamavad maa peal üksteise kõrval nii tihedalt, et nad takistavad metsa kasvu.

Nagu eeltoodud tüüpide nimekirjast näha, omab suurima tähtsuse pinnase reljeef, millest kõigepealt olenevad pinnase koosseis ja niiskuse aste ning metsatehnilised omadused. Kes tüüpide õpetuses näeb ainult „tüüpide rägastiku“, see pidagu meeles, et ka Saksa maal nõutakse juba tuleva revisjoni-perioodi pearaiekohtade jaotust tüüpide järgi. Lühidalt: boniteet avaldab metsa kohta ainult seda mis on tüüp, aga seletab pealeselle veel, mis pärast mets on siin just säärane, aga mitte teissugune.

Juba 1927. aastast saadik astrolaabide asemele hakati muretsema teodoliite ja 1934. aastal olid need kõik juba vahetatud. Kuni 1934. aastani töötas metsakorraldus, hoolimata korduvaist vastuvaidlustest, Judeichi autoriteedi

Välitöö aasta	Üldine tööpind	Üldised kogukulud	Tehnikute arv	Keskmine			Polügoonide arv
				1 tehniku tööpind	töölise päevapalk	1 ha kulu	

Tabel Nr. 1.

	tiinu	Emk.		tiinu	Emk.	Emk.	
1920	262566	3500000	25	10500	85	13	—
1921	275846	4423801	28	9850	154	16	—
1922	185728	4266884	23	8070	159	23	—

Kokku 724140 — tiinu = 791173 ha

Tabel Nr. 2.

	hektaarides	Emk.		ha	Emk	ha	
1923	97912,2	605400,0	25	3916	204	62 Emk.	
1924	105221,5	757242,5	29	3630	231	63	— 349
1925	86200,1	788709,5	26	3315	261	91	— 342
1926	103591,4	745624,2	26	4000	263	72	— 123

Kokku = 392925,2 ha

Tabel Nr. 3.

Välistöe aasta	Üldine tööpind	Üldised kogukulud	Tehnikute arv	Keskmine			Polügoonide arv
				1 tehniku tööpind	töölise päevapalk	1 ha kulu	
	ha	Emk.		ha	Emk.	ha	
1927	74997,5	61733,35	19	3947	247	82 Emk.	253
1928	62441,1	685666,8	19	3286	275	110 "	362
1929	62575,6	69716,22 Kr.	19	3293	2,82 Kr.	1,11 Kr.	221
1930	60403,5	73909,00	19	3180	2,83	1,22 "	200
1931	66652,7	71129,61	20	3333	2,54	1,07 "	211
1932	62440,1	70296,00	20	3122	1,92	1,11 "	428
1933	65972,6	60771,00	20	3298,6	1,67	0,92 "	360
1934	61457,5	60600,08	20	3072,7	1,65	0,98 "	400
1935	43210,0	70483,00	20	2160,5	1,86	1,63	3339koord. p.
	842,0 —	247,9			1,56 —	2,94	51 tk. +
	kaitsem.	1 taks. = 4 maam.			kaitsem.		kaitsem.
1936	49069,00	84046,—	20	2453,5	2,10	1,71	5524 "
	487,8 —	2720,8			2,02	5,60	111 tk. kaitsem. = 12 tk.
1637	45827,—	99609,—	20	2291,3	2,67	2,17	4154 "
	146,0 "	2302,04			3,03	19,20	59tk. = 19t.
1938	46730,—	118339,09	20	2336,5	2,83	2,53	6361 "
	474,6	2985			2,91	6,28	
1939	43945,—						6500
	500			teised andmed pole veel välja arvatud —			

Kokku — Tabeli nr. 2 ja 3 = kogusummas:

{	1138646,8 metsade algkorraldust	}	Kõik kokku = 1141097,2 ha riigimetsi.
{	2450,4 ha kaitsemetsi		

alusel ainult metsa tegeliku omanduse piirides, mitte taga ajades nende juriidilist kinnitamist. Metsakorralduse tehnik teeb meil harilikul algkorraldusel keskmiselt umb. 3500 ha aastas, vanutatud „juriidiline“ maamõõtja aga kõigest 800—1000 ha. Nende ühendamine tähendaks luige, vähja ja purika ühe koorma ette rakendamist.

1935. aastast saadik kuni 1939. aastani, minu järeltulija juhtimisel, koor-mati siiski ka metsakorraldust juriidiliste piiride ülesseadmisega, 1 taksatori ja 4 van-maamõõtja lisamisega. Selle tagajärjel tehniku aastane töösaavutus vähenes kohe 30% võrra, nagu seda võib näha tabelist nr. 3, vastava töö kallinemisega 1934. aasta 0,98 kr. pealt 1938. aastal 2,53 kroonini. Lõpuks pöördi juriidilisest katseist, 5. aasta lõpul, jälle tagasi puht-majanduslikule tööle, missugune eesmärk ongi metsakorraldusel. Metsade kahjuks peeti 1935.—1939. a. „tüübitamist“ üle-

aruseks ja piirduti ainult boniteerimisega.

1923.—1939. a. lõppkokkuvõttes tabelite nr. 2, 3 järgi on algkorraldusel korraldatud kokku 1141097,2 ha ja 1940. aastal algab metsakorralduse revisjon. Nii siis nõudis riigimetsade algkorraldus 1919. a. ettenähtud 10 aasta asemel kokku 17 aastat, sest et ettenähtud tehnikute arv 30-elt vähendati 20-ni ja pealeselle töökiirust 5 aasta jooksul pidurdati juriidiliste piiride tagaajamisega.

„Juubilar“ ärgu pangu pahaks, et ma kiidulaulu asemel siin esitasin mõned õige kibedad laused. Metsakorraldus on ju metsamajapidamise südametunnistus, mis halastamatult arvustab viimase kui ka enese tegevust, samuti nagu inimese südametunnistus arvustab iga isiku tegu.

Metsakorraldaja sarnleb selles suhtes Lermontovi demonile, kes ütleb: „Ma

olen see, keda keegi ei armasta ja kõik neavad.“

Minu 33 aasta pikkuse metsakorraldustöö kestes kiruti mind niihästi Venemaal kui ka minu kodumaal Eestis: 1) kohalikud metsaülemad ja revidendid — endise majapidamise liig terava kriitika ja uue majanduskava täideviimise raskuste pärast, 2) Vene kubermangu riigimetsade valitseja — töö kaliduse ja halbade raiekohtade määramise ja sellega seotud tulude vähendamise pärast, Eestis — liig suure iseseisvuse püüete pärast.

Kõigest sellest hoolimata tervitan siiski „Juubilari“ ta 20 a. töösaavutustega ja soovin edu ning vastupidavust ta uuele noorele juhatajale, kel jätkub oma tööalal suurt armastust.

Järeldärke: Hr. E. Schabaki kirjutus annab lühikese, kuid ikujuka ülevaate neist raskusist, mis E. V. metsakorraldusel tuli läbi teha Metsakorralduse Büroo loomisel ja edasisel tööl.

On üldiselt teada, missuguses seisukorras pärandati meile meie metsad. Puudus igasu-

gune ülevaade nende suuruselt ja tagavarast. Selle saamiseks tuli rakendada kõik jõud. Plaanid ning kavad, mis koostati iseseisvuse algastail, olid tarvitusel kuni viimase ajani, põhjendusega „parem pool muna kui tühi koor“.

Mis puutub metsa piiride juriidilisse mõõtmisse, siis leian, et see töö on tarviline ja on ka läbi viidud meie naaberriikides, nagu Lätis, Leedus ja ka teistes Lääne-Euroopa riikides.

Seni olid meie metsad kinnistatud mõisade järgi mitmesse kinnistusüksusse. Mõisad on ammu kadunud, nende nimedki kohati ununenud, siis oli ka tarviline metsade koondamine metsandike kaupa ühte kinnistusüksusse. Et saada ka täpseid andmeid meie metsade suuruse üle, mis seni täieliselt puudusid, siis oli paratamatu ja tarviline nende juriidilise mõõtmise.

See töö tehakse ainult üks kord. Pärastises elus jääb metsakorraldus ikka ainult puhtmetsakorralduseks.

Et töö läks kallimaks, see on ka arusaadav, kuid töö kallidus ei olene üksi tehnilisest läbiviimisest, vaid ka töötasude suurenemisest, mis viimaseil aastail põllutöölise osas, keda ka tarvitatakse metsakorralduse tööl, criti tõusis. Nii makseti 1934. a. Kr. 1.50 kuni 2.00, 1938. aastal aga Kr. 2.50 kuni Kr. 3.50 päevas.

E. Saar.

Soome metsatöölise olukorrast

Emil Vesterinen

Metsatöölise korteriküsimus on päevakorral ka Eestis. Lubatagu alljärgnevas esitada Soome sotsiaalministeeriumi poolt sooritatud uurimiste tulemusi, mis puudutavad metsatöölise korteriolusid metsatöötlemise hooajal 1938./1939. aastal. Nende uurimiste tulemused aitavad suuresti kaasa Soome maaelanike korteriküsimuse lahendamisele üldse. Kuna need võivad pakuda huvi ka Eestis, kirjeldan neid siinkohal lühidalt. Uurimiste tegelikuks korraldajaks oli metsatöölise korteriolude inspektor metsaülem B. V. Linnoila.

Kuna korterite muretsemine metsatöölisele tuleb küsimusse esijoones hõredalt asustatud Põhja- ja Ida-Soome metsarajoones, on uurimisobjektiks võetud ainult Oulu, Kuopio ja Sortavala töökaitsepiirkond ehk maa-alad, mis asetsevad põhja ja ida pool Sortavala ja Oulu vahele tõmmatud sirg-

joont, ja ainult need töörajoonid, kus raiutavate puude hulk on vähimalt 2000 saepalki või vähimalt 2000 m³.

Statistikas käsitletakse metsarajooni riigi- ja erametsades eraldi, kusjuures puutööstuste metsad on loetud viimaste hulka. Uurimise all olevaid raieid oli kokku 579, mis jagunesid 73 valla peale. Raie- ja veotöödel, mida uurimised puudutasid, ulatus töölise arv 43.632-ni ja veohobuste arv 13.873-ni. Uurimise all oli seega umbes $\frac{1}{4}$ kõigist selle ala töölisist.

5.928 elukorterist, mida uurimus käsitleb, oli tööandja poolt muretsetud kokku 1.521, neist oli metsahütte (kämppä) 679, tööandja poolt üüritud kohapealseid elamuid 786, juhusliku ilmega vähenõudlikke elamuid (rehealused, metsasaunad jne.) 56. Tööliskodusid või töölise omal kulul muretsetud kortereid oli 4.407. Töölise üldarvust 43.632 elas 19.721 ehk 45%

metsahüttides, 10.490 ehk 24% elas tööandja omas või tööandja poolt üüritud kohalikes elamuis ja 31.421 ehk 30,8% elas kodus või omal kulul muretsetud kortereis.

Riigimetsade töörajoonis Oulu töökaitsepiirkonnas elas metsahüttides 73,0% kõigist töölisist, 16,5 prots. kohalikes üürikortereis ja ainult 10,5% elas enda muretsetud kortereis. Erametsades olid vastavad arvud 40,6%, 44,5% ja 14,0%. Kuopio töökaitsepiirkonnas elas riigimetsatöölisist 50,3% metsahüttides, 35,2% kohalikes tööandja üüritud elamuis ja 14,5% enda muretsetud kortereis. Erametsades olid vastavad arvud 10,5%, 28,3% ja 61,2%. Sortavala töökaitsepiirkonnas olid vastavad protsentarvud: riigimetsades 78,5%, 15,1% ja 6,4% ning erametsades 14,8%, 26,8% ja 58,4%.

Palkidest tehtud metsatööjuhatajate ja -töölise ühine metsahütt (kämppä) Põhja-Soomes

Vaadeldes metsarajooni üldiselt, eraldamata riigi- ja erametsi, selgub, et Oulu töökaitsepiirkonnas 14.139 töölisest 67,3% elas metsahüttides, 21,4% tööandja või tööandja poolt üüritud kohalikes elamuis ja ainult 11,3% elas enda muretsetud kortereis. Kuopio töökaitsepiirkonnas elas 38% töölisist enda muretsetud kortereis, 31,7% elas tööandja poolt üüritud kortereis ja 30,3 prots. elas metsahüttides. Sortavala töökaitsepiirkonnas on vastavad arvud 40,9, 22,9 ja 36,2 prots.

Uurimusi pöördi tähelepanu ka sellele, kui suurel määral tööandjad senini on kannud enda poolt muretsetud kortereis puhtuse-, kütte- ja valgustuskulusid. Selgus, et kõigis küsimuse all olevais kortereis on olnud kasutada tasuta küttepuid, 45,3% oli sellaseidki kortereid, kus tööandjad kandisid peale kännuraha

Palgiparvetajate elamu Suojärvi parvetustee ääres

ka veel veokulud, samuti puulõhkumise ja küttekulud. Valgustuskulud on tööandjad kannud 70,6 prots. kõigis enda hangitud kortereis ning puhtusekulud 66,5% kõne all olevais kortereis.

Uurimustes on selgitatud veel, kui kaugel tööliskorterid on töökohast. Alla 3 km kaugusel olevad korterid, 3—5 km kaugusel olevad ja kaugemal kui 5 km olevad korterid on jagatud eri rühmadesse. Valdav enamus nii tööandja poolt muretsetud kortereist kui ka tööliste enda muretsetud kortereist oli lähemal kui 3 km töökohast, umbes 16,0% 3—5 km kaugusel ja ainult 3,1% tööandja poolt ja 5,1% tööliste enda poolt muretsetud kortereist oli kaugemal kui 5 km tööpaigast.

Uurimustest selgub veel, et metsavalitsuse ja mõnede suuremate puutööstuste-aktiivsuse poolt korraldatud tööliste ühiseid majapidamisi oli möö-

Eeskujulik hobustetall Loimola riigimetsas.

dunud raiehoajal 238, mis üldiselt suutsid pälvida metsatöölise täielise rahulolu.

Olgu mainitud, et eespool on käsitletud peamiselt küladest kaugel asuvates metsades töötavate tööliste korteriolusid Ida- ja Põhja-Soomes, mida ei tule pidada kaugeltki eeskujulikeks. Puudusi esineb veel võrdlemisi rohkesti ning nende kõrvaldamine nõuab aega.

Jõulukuuskede farmidest P.-Ameerika Ühendriiges

Kuuske jõulupuuna peetakse Ameerika ühendriiges metsade suureks anniks, üldise rahu, õnne ja rõõmu toojaks Ameerika kodusesse. On ilmne, et ka siin, nagu igal pool, leidub selle kombe — kuuse tarvitamist jõulupuuna — arvustajaid ja halvustajaid. Need viimased vihjavad noore metsa hävitamisele ja barbaarsusele, mis väljendub kuuske — jõulupuude — tänavail ja prügikastidesse pildumises pärast lühikest hiilgust — pärast pühi. Ent peab nentima tööka, et kurba pilti pakuvad pärast pühi just suurlinna tänavad, kus vedelevad väljavisatud kuused, odavamad ehteasjad küljes, seni kui prügiautod need koristavad. Ikka seatakse jälle küsimus, kas mak-

sab mõne päeva ilu pärast hävitada niipalju noort metsa?

Kui palju Ameerikas üheks jõuluks noori kuuski raiutakse, selle kohta puuduvad täpsemad andmed, kuid umbkaudselt arvestatakse seda 20.000.000. Olgugi et turg jõulu eel on kuuskedest ülekujutatud ja pakkumine kaugelt ületab nõudmise, väidavad eriteadlased, et puudust kuuskedest ega ka teistest metsasaadustest ei olevat karta. Samas vihjatakse miljoneisse aakreisse ulatuvaile tühjadele metsa-maa-aladele, mida vajaduse korral võidakse metsatada. Arvustamist väärivaks peetakse vaid kuuskede raiumise ja turustamise viise, millele viimaseil aastail on pöördud tähelepanu. Selle tulemusena on

hakatud nõudma kuuse müüjailt vastavaid tunnistusi, mis tõendaks, et kuused on raiutud metsakaitse seaduse kohaselt.

Viimaseil aastail on poolehoidu pälvinud kasvavate kuuskede dekoreerimine jõulu ajal. Kasvavate kuuskede dekoreerimine jõulupuudeks sai alguse Kalifornias. 1928. a., selle liikumise esimesel aastal, dekoreeriti jõulupuudena 50.000 kuuske. President Hoover andis oma ülemaalses raadiokõnes tõuke selle mõtte taas elustamisele laiemas ulatuses. Eeskujuks dekoreeriti Washingtonis üks kasvav kuusk üldjõulupuuna, mille küünlad süütas president.

Üldjõulupuud on Ameerikas väga laialt kasutatavad. Suurlinna ümbritsevais elamisrajoones, kus asuvad peamiselt üheperekonnaelamud, on iluaiad hästi arendatud ja majade ees kasvatatakse tavaliselt rohkearvuliselt okaspuuliike. Mõni neist okaspuist kaunistatakse ja illumineeritakse jõulupuuna. Jõuluõhtul need kuused põlevate värviliste küünaldega lahtise taeva all näevad imekauneina, ent läbistades sääraseid rajoone haarab igaüht sügav jõuluhardus. Kuna need väljaspool maju, kodusid, jõulupuud on määratud nagu rohkem hulkadele, ei loobu seepärast ükski ameeriklane kodusest jõulupuust, mis asetatuna kamina kõrvale on jõulurõõmuks vaid ühele perekonnale. Nii ei pidurda kasvavate kuuskede jõulupuudena kasutamine kuuskede jõulupuudeks raiumist. Sellest sõltavana on levinud laialt jõulukuuse farmide asutamine ja aasta-aastalt ilmub ikka rohkem ja rohkem kuuski turule, mis on kasvatatud erikasvandustes. Neis farmides püütakse kõigi võtete abil kiirustada puude kasvu. Jõulukuuskede kasvatamine äriliseks otstarbeks on mitmes osariigis laialt aset leidnud. Kuigi puukeste turustamise aeg on üpris lühike, annavad jõulukuuskede farmid põllumajanduse departemangu andmeil aastas \$ 10.000.000 sissetulekut. Mainimist vääriksid New Jersey's H. R. Cox'i katsed jõulukuuskede kasvatamiseks. 1928. a. istutati seks otstarbeks mitmesuguseid okaspuu liike. Peale nulgude (palsam ja ühevärviline) on mõnede kuuskede liigid väga häid tule-

musi annud. Maapinna varjamiseks kasvatatakse puuridade vahel mitmesuguseid kaunvilju. Vahekultuuride kasvatamisel on saavutatud väga häid tulemusi: kaunviljaliste vahel kasvades on puukesed märksa paremini arenenud lagedal kasvanuist.

H. R. Cox on katsetanud oma jõulukuuskede farmis puude kasvu kiirustamise eesmärgil ka lõikamise võtteid. Nimelt lõigatakse puud 15—20 sm maapinnalt, jättes tüükale 5—8 elusat alumist oksa kasvama. Järgmisel kevadel valitakse kõige tugevam oks, painutatakse üles, seotakse keppide külge ja sellest kasvatatakse uus puu. Ülejäänud oksad kõrvaldatakse järk-järgult kahe või enama kasvuperioodi kestel. On kindlaks tehtud, et jõulukuuskede kannust kasvatamine kõrvalokste arenemise teel võtab umbes poolevõrra vähem aega kui seemnest kasvatamine. Nii on nelja-aastase kasvamise järele saadud isegi üle 2 m kõrge, väga sümmeetriline, ühe sõnaga, esimese järgu jõulukuusk.

Kuna katsetamine sel alal on kestnud veel lühikest aega, ei või ütelda, mitu lõikust ühest kannust võib saada. Mainitud võtet peetakse väga leidlikuks, äriliselt kasulikuks, samas ka huvitavaks.

Jõulukuuskede farmid nõuavad vähe hooft ja asutamisel väikest algkapitali. Ühel aakril jätkub 5000 puul ruumi arenemiseks. Aastast tulu ühelt aakrilt arvestatakse kuni 300 dollarit.

Mitte vähem kuuskedest tarvitatakse Ameerika ühendriiges jõulu ajal kaunistuseks ka igihalja ileksi (*Ilex opaca L*) oksti. Ileks on laialdaselt levinud kõigis ida osariiges. Kuna vaneimal ajal on selle puukese oksti kasutatud kirikute kaunistamiseks, siis arvatakse sellest pärinevat ka ta nimetus — American holly (holly — püha). Ühendriikides leidub kohati 100% puhtaid ileksi metsi, kus puud on võrdlemisi suureks kasvanud. Lugematud koormad ileksi oksti veetakse igal aastal jõuluturule, laastates seejuures halastamatult metsi. Et sellast olukorda vältida on *Ilex opaca* metsad võetud kaitse alla. Ileks on katsetatud ka farmides kasvatada, kuid liig aeglase kasvu tõttu ei ole need katsed

annud soovitud tulemusi ja nii ollakse sest loobunud. Hoolimata keelust ileksi oksti murda tuuakse neid ikka jõulurõõle ja ostetakse majade kaunistamiseks. Jõulueelsed ostud pakitakse paberisse, millele on trükitud holly (ileksi) oksa kujutused, et nii luua kõikjal jõulu meeleolu.

Ameerika ühendriikide jõulukombeid ja traditsioone puudutades peab alati silmas pidama, et kliima erinevuse tõttu tema eri osades ei saa siin kunagi nähtusi ühtlustada. Mis on igapäevane nähtus New Yorgis, on uudiseks lääne ja lõuna osariikides. Nii näiteks ei ole kaugeltki igal pool üle maa okaspuid ja muud jõulurohelist saada. Kuuski ja ileksi oksti veetakse sageli väga kaugelt ja seal on nende hind liig kõrge ja seetõttu on jõulukuused ning rohelised oksad kohati ainult vähestele kodanikele kättesaadavad. Et säärasel juhul eraldada jõulusid harilikust ajast, dekoreeritakse kodusid ükskõik millise rohelisega. Ameerika kõrveriikides tarvitatakse jõulupuuna suuri kaktusi. Ka need illustatakse kardpaelte, klaasehete ja vär-

viliste tuledega. Kahtlemata näevad need säravad sambad kummalised välja. On ju kaktused sageli ainsad „puud“, mida kõrvelapsed üldse on näinud. Üheks omapäraseks ja huvitavaks kasvavaks jõulupuuks peetakse üht hiigla tamme Põhja-Karoliinas, mille ilustuseks on hispaania sammal. Mainitud tamm olevat nii rikkalikult kaetud samblaga, et kolm kahetonnist veoautot kuluks selle sambala ära vedamiseks. 750 elektrilampi ilustab jõulu ajal elatanud hiiglast. Lähedalt ja kaugelt, suvel ja talvel kulgevad turistid seda iselaadi kuulsaks saanud jõulupuud vaatama ja imetlema.

Üldiselt on jõulupuude tarvitamine ühendriiges nii üldiseks kujunenud, milleta nagu ei osata jõulusid pidada. Valged ja mustad, rikkad ja vaesed — kõik ehivad oma kodudes jõu ja maitse kohaselt jõulupuid ning süütavad küünlad jõuluõhtul. See on võimas rahvuslik traditsioon. Isegi Ameerika juudid on selle kombe omaks võtnud. Ilma jõulupuuta ja holly-oksteta ei või kujutella jõule ühendriiges.

M. —

Tänavusi noori metsavahte

Sellest on juba paar kuud möödunud, kui metsameeste pere rikastus 39 koolist tulnud metsavahiga. Sel puhul oli Metsatehnikumis esmakordne suurpäev — „pereheitmine“ — ja metsavahtide klassi 8. lend läks „lendu“. See toimus 9. sept. k. a. Voltvetis Allikukivi rahvamajas tähistatava aktusega. Aktuse avas hr. õpet. E. Puide, kes tervitas noori metsamehi nende tähtpäeval ja andis ülevaate kooli saamise loost tänini. Edasi kõneles endine juhataja, hallpäine hr. A. Auksmann, kelle kõnest meenub praegu järgmist:

Mu armsad õpilased! Teil on see päev kätte jõudnud, kus teil tuleb ellu astuda. Te olete siin usinasti tööd teinud. Siin on ka raskusi olnud, aga te olete neist üle saanud. Mulle meenub teie möödunudsügisene metsatöö. Osa teist oli selle tööga harjumata, aga hiljem läks asi libedasti ja te võitsite töö. Ma olen annud teile oma parima, mis

ma tean, ega ole jätnud midagi endale tagavaraks. Ainukese tagavarana jääb teile soovida: õnne, pikka iga, tervist, tahet ja Kõigevägevama kaitset, et teil oleks ilus elada. Osake ikka leida see kuldne kesktee käitumises ülematega ja rahvaga. Teie olete „rohelise kulla“ kaitsjad!

Edasi kõneleja analüüsis iga oma soovsõna tähendust ja peale selle avaldas lootust, et pea saavad kõik endale „teisepoole“ perekonna soetamise eesmärgil.

Järgnevalt kõneles hr. direktor P. Reim, kes oma sügav-tõsisuses kõnes märkis metsavahtide kohustust, hoolsust ja käitumist, et kaitsta selle õppeasutuse au, kust nad uute liikmetena astuvad metsameeste perre.

Siis jõuti tõsisema silmapilguni, kus hr. direktor andis kätte tunnistused.

Metsavahtide klassi 8. lennu lõpetasid: V. Aas, E. Ahto, V. Allas, R. Er-

mel, E. Huik, Rich. Hurt, Rud. Hurt, J. Kalam, A. Kiviraiuja, A. Kakk, P. Koosa, G. Kristal, V. Kuudisiim, A. Käsper, L. Kõrge, A. Laks, H. Lee-
mann, V. Lepp, H. Metsma, O. Mäesalu, V. Napritson, K. Näkk, A. Oitmaa, P. Pettai, A. Põldemaa, A. Porro, V. Pui-
de, H. Puuvõsu, P. Pärn, R. Pöder, E. Roosmaa, V. Saar, A. Sakkis, J. Sini-
salu, V. Sirp, A. Sütt, E. Tomp, E. Viks, K. Õunapuu, kokku 39 lõpetajat.

Lahkujate nimel tänas direktorit ja õpetajaskonda ning jutustas momente möödunud ajast noor „metsapolitse“ ja kooli „kuldsuu“ Robert Pöder, kes ütles, et ei mere- ega metsamehe elu ole kerge, seda enam, kui on tegemist raskesti majandatava alaga. Sel puhul peab metsamees näitama suurimat aktiivsust, et saada rahuldavaid tagajärgi.

Parimaid, huumoriküllaseid tervitusi ütles Voltveti metskonna nimel metsa-
ülem hr. Michelson, kuna kirjalikult olid tervitanud hr. K. Salev ja perek. Maiste.

Aktuse pidulikku ilmet aitasid veel tõsta päevakohased ettekanded kunstnik Nieländerilt viiulil, keda saatis klaveril pr. M. Auksmann.

Aktus lõppes mehise hümniga.

Järgnevalt siirduti koos kutsutud külalistega pidulauda, kus omavahelises vestluses süvendati neid mõtteid, mis olid ehk kuidagi veel lahtiseks jäänud. Peagi kostsid laulud, nagu „Eesti laul“,

„Ants läks naist kosima“ ja hr. õpet. E. Puide poolt algatatud „Kalle Kusto Moor“, mis on pärit veel igal alal kaasaaitaja hr. K. Salevi päevilt.

Pealeselle õpil. Õunapuu tuletas meele õpetajate heatahtlikku suhtumist õpilasile ning tänas tehtud töö, nähtud vaeva ja kannatlikkuse eest, mida neil on jätkunud. Ta pöördus seejuures iga pedagoogi poole otsekohese kõnega, mis puhul hüüti igauhele kolmekordne „elagu“.

Õhtune osa algas meeleoluka tantsuga kooli džässorkestri ja akordioni saatel. Vahepalasid esitas, lisaks päevastele kontsertantidele, veel kooli meeskoor õpil. Sirpi juhataja, kandes ette K. Türrpu „Lahkudes“ ja G. Ernesaksa „Hakkame, mehed, minema“. Veel mõned jalakeerutused ja oligi käes lahkumivalss.

Kaasvõitlejad! Te töötasite oma õpinguis kui kangelased ja saite vastava tunnistuse, aga andke sellele tööga täieline väärtus, sest aeg nõuab üha enam täiendamist, et seista oma ülesannete kõrgusel. Ärgem unustagem seda eeskujulikku üksmeelt ja ärgem laskem puruneda sel sidemel, mis ühendab meid Voltvetis. Ärgem laskem kustuda seda tuld, mis meis on süttinud! Seepärast olgem valvsad tulehoidjad.

Saatku teid see ilus mälestus parimas valguses — Voltvetist.

V. S.

Auhindadest laskevõistlustel

Jälgides Metsaametkonna laskevõistluste kirjeldusi torkab silma nähtus, mis teisteski organisatsioonides halvab laskespordi levimist, s. o. üksikule võistlejale antakse mitu auhinda selle asemel, et anda ainult üks ja nimelt kõrgeima koha järgi.

Nii on Pärnus tulnud esimesele 3 kohale kolmelt alalt (välja arvatud jahipüss) 5 võistlejat 9 asemel ja Paides 7 võistlejat 12 asemel. Seega jäid auhinnata 4+5=9 võistlejat, mis laskespordi ergutamise huvides ei ole soovitatav. Ja ega need auhindadeta jäänud polnudki palju halvemad auhinnasaa-

jaist. Arvan, et võistlustel võib iga üksik võistleja saada ainult ühe auhinna, hoolimata sellest, mitmel alal ta võistleb. Seejuures peaks auhindamine toimuma kõrgeima koha järgi. See ergutaks ja annaks hoogu ning auhinnasaamise lootusi ka teistele, teades, et „tippmehed“ auhindu eest ära ei võta. Mul oli võimalus kaasa elada kahe organisatsiooni vahelisele laskevõistlusile 5 aasta kestes. Tagajärg oli, et üks võistleja pool võttis osa võistlustest kokku 47 mehega ja teine — 14-ga. On ilmselt selge, et see organisatsioon, kes koolitas välja 47 laskurit, tegi las-

kespordi tasapinna tõstmiseks rohkem kui see, kus alatiselt võistlesid peaaegu ühed ja samad n.-n. „tippmehed“.

Ka auhindade väljaandmise kord tuleks määrata sellaselt, et auhindu antaks välja ainult kord aastas, kas ametkonna aastapäeva puhul või muul tähtsal päeval, nagu Vabariigi aastapäev, Võidupüha j. m., ja võimalikult suurema hulga ametnike juuresolekul. Kui seejuures tuletatakse meele auhinnaasajate teeneid ja öeldakse tunnustavaid sõnu teistele, siis see kahtlemata ergutab ja levitab võistlustahet palju rohkem kui praegu, mil auhinnad antakse välja laskevõistlusel ainult võistlusest osavõtnute juuresolekul.

Teine paremus seisaks selles, et auhindu ei ole vaja muretseda võistluspäevaks, vaid siis, kui tagajärjed on teada. See võimaldaks ühtlasi auhinnal näidata võitja nime ja tagajärgi.

Paremuse hindamist Šveitsi eeskujul ei saa seni pidada soovitavaks kui meil on tõusnud üldine lasketase. Küll aga peaks laskurid liigitama klassidesse, et ka algajal oleks võimalus võistlustest osa võtta eliitmehe kõrval.

Metskondade paremust tuleks aga hinnata Kaitseliidu karikavõistluse põhimõttele. Need on Kaitseliidus proovitud ja häid tagajärgi annud.

Tallinnas, 18. 11. 39.

Enn Heinaru.

n kasulik teada,

et tuppä toodud kuuseoksi võib hoida kaua värskena, kui neid hoida mõned tunnid vees, kuhu on lisatud 2—3% kaalu järgi glütseriini;

*

et rahvatarkuse järgi on oodata pehmet talve, kui lehed langevad juba oktoobris. Jäävad aga lehed kauaks puusse, on oodata pikka ja külma talve;

*

et kaksteist päeva enne jõule on järgmise aasta 12 kuu ilmade ettekuulutajaiks;

*

et jõulupühade-aegne tuisk ennustab rikkalikku õuna- ja marjasaaki, pilvine jõuluöö aga tähendab head vilja-aastat;

*

et suuri greeka pähkeliid võib kasvatada ka meie kodumaal. Nii kasvab see-

sugune pähklipuu (*Juglans regia*) Petserimaal, Senno vallas, kus ta viimase 6 aasta kestes on annud rohket saaki. Viimasel sügisel kandis puu üle 500 suure pähkli, mis on täiesti idanemisvõimelised;

*

et kuusekoortega aurutamine mõjub ravivalt nina- ja kurgukatarride ning kopsupõletiku puhul;

*

et metslinnuliha võib hoida alal kaemat aega, kui see mässida äädikaga niisutatud riidesse, mida iga päev uuendatakse;

*

et uueks aastaks saame õitsvaid sireleid, kui hilissügisel või talve algul lõikame mõned sirelioksad ja hoiame neid umbes 12 tunni kestes soojas vees, mille temperatuur on 30—35° C. Paigutades seejärele sirelioksad sooja tuppä, hakkavad need jõudsasti kasvama ning kattuvad õitega. A—r.

Ära unusta ...

Jõuluõhtul saab uueks ja elavaks ammu unustatud ilus muinasjutt sellest, kuidas valgus sai võidu pimeduse üle. Palju armsaid mälestusi tõuseb uduliniku tagant, mis võtavad meid käest ja viivad tagasi lapsepõlve mänguradadele, tagasi sinna, kus oli palju

päikest, rohkem usku ja lootust, enam jõudu — ning kõige selle üle ema hoolitsev käsi. Jõuluõhtust hoovab salapärasest soojusest, mis rinna sees põleb ja põletab, südametulega kustutatakse tuld, mis tahab hävitada meis kõik parema. Armas sõber, sinu ja minu

kodus on argipäevavõitluses mõnikord puudus elutulest, mis näitaks selget sihti ja tuttavat teed. Kust võtame väge võitluseks? Me peaksime seda teadma, meeles pidama ja hoidma, mis on olnud kandvaks jõuks ajalookäikudel, siis, kui ei olnud välist võimu ega jõudu, ei olnud rikkust ega vara. Mis oli see, mis viis edasi meie rahvast ja kandida ta läbi orjusest, mis oli nõnda raske, et mõnikord surus põlvedele maha. See oli hinge visadus, endaohverdamine, südameveri ja -valu, oli jõuluvalgus ja jõululaul, kuigi viis oli vahest kurb, aga see oli siiski lauluviis, ning tulgu ja üteltu keegi, et see ei olnud ilus.

Eluaskaldused ja rutt, mure igapäevase leiva pärast — kõik on silmaveega segatud, teisiti ei saa, muidu oleks nagu asjata käidud üle nurmede varajasest hommikust hiljaõhtuni. Ei ole kerge külvata ega kasvatada, kaitsta ega hoida, ei paista iga päev päike, vahel on tuult ja tormi ning piserdub silmavett. Armas sõber, metsamees, palju

kordi oled sinagi tunnud, et sõbra käsi on külm, tänuõnad ei tule soojast südamest ega leia teed tagasi sinna, kus kord oli nii hea olla. Ega meil ometi ole puudust jõuluvalgusest ega ole ununenud jõululaul? Kui nii, siis leiame kätte kõik hea ja kurja, mis meis on, otsime üles vanad mälestused, võtame mure- ja valukortsud vanemate kulmudelt, osakese oma elutööst — ja selle kõik paneme jõululapse jalgade ette. Rikaste mees- tega hommikumaalt me ei saa ühes minna, sest meil ei ole kulda ega hõbedat, aga me läheme muistsete karjahoidjatega kaasa, ning kindlasti leiame lõpmata palju jõuluvalgust ja jõululaul ei väsi ära. Kirikukelladel on põhjust meid kutsuda pühal ööl palvele ja otsima altarit, sest jõuluvalgus paistab ühevõrdse lahkusega heade ja kurjade inimeste ning põldude peale. Et jõuluvalgus ka uuel aastal tulena põleks kõikide südameis ja kodudes, et ta kutsuks ja käseks, kunagi ära ei kaoks ega väsiks!

J. Vä r i m ä e.

JAHINDUS

Jahist metskitsedele

F. Reidolf

Ajakohaselt majandatavail jahimail teostatakse metskitsedele jahi pidamist peamiselt järgmistel otstarvetel:

- 1) sugupoolte arvulise vahekorra reguleerimine;
- 2) tõumaduste parandamine (aretus);
- 3) metskitsede üldarvu vähendamine.

Kuigi metsikult elutsevaid metskitsi ähvardab rohkem ohuvõimalusi kui sokke, eriti tiinuse kestes, leidub siiski esimesi viimaseist rohkem. See on seletatav asjaoluga, et kultuurmaadel on seni jahti peetud peamiselt sokkudele, kuna metskitsi lasti vaid olude sunnil. Missugune peaks olema ajakohaselt majandatud jahimail sugupoolte arvuline vahekord, selle üle on küll viimaseil aastail välismaa jahikirjanduses rohkesti sõna võetud, kuid lõpliku otsuseni pole siiski veel jõutud. Ühed jahimehed asuvad seisukohal, et emaja isaloomi peaks olema ajakohaselt majandatud jahimail ligikaudselt võrd- sel arvul, s. o. vahekorraga 1:1. Teised

seevastu on arvamisel, et metskitsi peaks olema tingimata rohkem kui sokke, kuna esimesed on vähem kaits- tud neid varitsevate ohuvõimaluste vastu kui viimased, sest kannatavad ju metskitsed tunduvalt rohkem haiguste, taudide, ilmastikuolude, rööv- loomade jne. all. Kirglike sokuküttide peres leidub ka sääraseid, kes meeledi näeksid, et sokke oleks tunduvalt roh- kem kui kitsi. Nende arvates sünniks siis tõuparandamine inimese kaas- abita, s. o. loomulikul teel, sest sel kor- ral saaksid paaritusest osa võtta vaid tugevamad ja elujõulisemad isaloomad, kuna nõrgemad peaksid tahes-tahtma- ta jääma kõrvale, sest et need indlevale emaloomale juure ei pääse. Kui sokke oleks tunduvalt rohkem metskitse- dest, siis oleks ka jahipidamine esimes- tele hõlpsam, eriti jooksuajal pilliga.

Tuginedes teoreetilisele oletusele jõuti omal ajal arvamisele, et nii inimeste kui ka koduloomade arvuline vahekord peaks olema nende sünni ajal alati ühesuurune. Uurides ulatusliku statis-

tilise materjali abil koduloomade sugupoolte arvulist vahekorda selgus, et isa- ja emaloomi ei sünni mitte võrd- sel arvul, vaid enamikul koduimetajaist ületab vastsündinud isaloomade arv vä- hemal või suuremal määral emaloomade arvu.

Missugune aga on metsikult elune- vate suuremate jahiloomade sünniaeg- ne sugupoolte arvuline vahekord, selle kohta puuduvad meil seni andmed. Vaevalt suudetakse neid ka edaspidi hankida, sest nende kogumine on seotud suurte raskustega. Neid andmeid võimalduks suurema vaevata koguda kasvandustes peetavate jahiloomade kohta, kuid nähtavasti pole neid seni veel kogutud; igatahes pole sellest mi- dagi ajakirjanduses avaldatud.

Niisiis meil puuduvad igasugused andmed, mille varal võimalduks otsus- tada, missugune peaks olema sugu- poolte arvuline vahekord metsikult elu- nevatel metskitsedel. Võttes arvesse, et emaloomad on vähem suutelised end kaitsma varitsevate ohuvõimaluste vas- tu, isaloomad (sokud) aga suudavad jooksuaja kestes ilma erilise jõupingu- tusega paarituda 4—5 emaloomaga, ja et ürgmetsades, kus inimene pole veel oma tegevusega suutnud jahiloomade elu-olule mõju avaldada, leidub tavalis- selt rohkem ema- kui isaloomi, siis peab arvama, et vabas looduses elunevatel jahiloomadel peaks sünni ajal emaloo- made arv ületama isaloomade arvu. Kuid millisel määral, see on teadmata.

Ka Eestis on metskitsi rohkem, kuid missugune on nende arvuline va- hekord, on meil seni ligikaudugi tead- mata. Kuna meil seni on jahti peetud peamiselt sokkudele ja metskitsi on lastud vaid üksikuil juhtumeil, siis on arusaadavalt viimaseid ka rohkem.

Meie oludes on metskitsede sugu- poolte arvulise vahekorra (ligikaudugi) kindlakstegemine raskendatud selle tõttu, et meil puudub vastav jahiperso- naal, kes võiks täie tööjõu pühendada jahindusele, s. o. alatasa viibida jahi- maadel, põhjalikult tutvuda metskit- sede sööda- ja peatuskohtadega, jäl- gida nende elu-olu jne. Jahimaade oma- nikel kui ka jahimaade kasutajail pole tavaliselt üldse ametisse palgatud jääg-

reid, ja kuna nad ise aja puudusel vaid harva ja peamiselt jahipidamiseks kü- lastavad oma jahimaid, siis ei tea nad tegelikult seal elunevate jahiloomade üle kuigi palju. Asjaolu, et sokke nähakse vähem, eriti jahipidamise ajal, pole mõõduandev, sest sokk on iseloo- mult tunduvalt ettevaatlikum mets- kitsest, kes on julgem ja seetõttu ka inimest nii suuresti ei karda kui sokk. Meil on metskitsede sugupoolte arvulist vahekorda võimalik vaid umbkaudselt kindlaks teha, milleks on suuteline va- hest ainult see jahimees, kel jätkub küllaldaselt aega jahimaadel viibimi- seks ja kes jahiloomade elu-olu tund- maõppimisest on huvitatud. Algajale jahimehele olgu öeldud, et meie oludes on metskitsede arvu kui ka nende su- gupoolte arvulist vahekorda hõlpsaim kindlaks teha talvel, mil nad viibivad eelistatud söödakohtades (söödapõllud, toitmiskohad, lehtpuuraiestikud jne.).

Kuna ka meil kohati osutub vajali- seks vähendada metskitsede arvu pea- miselt küll metskitsede üldarvu vä- hendamise eesmärgil (sugupoolte ar- vuline vahekord seda üleriiklikus ula- tuses veel küll ei nõua), siis lubatakse neile jahti pidada 1. oktoobrist kuni 14. novembrini.

Tekib aga küsimus, kuidas mets- kitsedele jahti pidamist teostada, et selle läbi jahimajandus ei kannat- tak. Tavaliselt arvatakse, et selle üle ei tarvitseks üleriigiselt pead murda, sest julgele metskitsele laskekau- guseni läheneda on tunduvalt hõlpsam kui arale ja ettevaatlikule sokule. Sää- rase lihakütle omase seisukohaga, kes meie jahimajanduse heakäigust on vähe huvitatud, pole see küsimus su- gugi lahendatud, sest igal korralikul kütil tekib metskitsedele jahti pi- dades küsimus, missuguseid mets- kitsi võib lasta, missuguseid mitte. On endastmõistetav, et esijoones tuleb kõrvaldada haigeid, vigaseid ja nõrgalt arenenud metskitsi, kes sugulooma- deks ei kõlba ainult terveist vanemaist põlvnevad järeלטullijad kõlbavad tõupa- randamiseks. Paljud jahimehed on arva- misel, et kõrvaldada tuleksid ka vanad ja ahtrad emaloomad. Kuigi vilu- nud jahimees oskab vana metskitse

noorest eraldada, ei või siiski vanade metskitsede laskmist igal juhtumil pooldada, sest vanad emaloomad on palju kogemusrikkamad kui noored ja oskavad seetõttu ka paremini oma poegade eest hoolitseda ja neid varitsevate ohtude eest kaitsta. Mis aga puutub ahtraisse metskitsesesse, siis peab küll tähendama, et metsikult elunevate metskitsede hulgas leidub sääraseid vaid mõni üksik eksemplar. Nagu teada, nimetatakse ahtraiks sellaseid loomi, kes suguküpses eas pole võimelised järglasi „tootma“ (sigivõimetus). Ahtruse põhjustavad peamiselt suguelundite haigused või vigastused ja ainult erandjuhtumel väärarengud.

Jahimeeste peres on levinud arvamine, et kui on tegemist vana talleta metskitsega, siis ta on kindlasti aher. See arvamine on aga ekslik, sest teadus on kindlaks teinud, et lühikese eluvältusega loomad pole vanadus ahtruse põhjuseks. Lühikese eluvältusega loomad, kelle hulka kuuluvad ka metskitsed, on kogu elu vältusel, s. o. kuni surmani, võimelised järglasi tootma, kui nad vaid suguelundite erihai-guste tõttu pole muutunud sigivõime-tuks. Ahtruse või, õigemini, sigivuslõpu võib kindlaks teha vaid munasarja uurimise (lahkamise) teel. Seni sel alal ettevõetud uurimuste tulemused on näidanud, et normaalselt arenenud ja terved metskitsed on kuni surmani sigivõimelised. Ka ei või talle puudus olla aluseks ahtruse küsimuse otsustamisel, sest tall võis ka juba sünni ajal hukkuda. Samuti ei olene ahtrus igakord vaid emaloomast.

Nii mõnedki jahimehed nõuavad vanade ahtrate metskitsede võimalikult peatset kõrvaldamist veel seepärast, nagu indleksid nad kogu jook-suaja kestes, mistõttu sokk kogu aeg viibib nende juures ja end asjata kurnab. See arvamine on ekslik, sest ahtrad metskitsed ei indle üldse, mistõttu neil pole enam ei sugutungi, paaritusiha ega innalõhna. Seepärast sokud säärastest metskitsedest pole seksuaalselt huvitatud; ka paaritamise eesmärgiga nad ahtraid metskitsi ei jälita ja nende juures ei peatu, sest vaid indlev emaloom erutab suguliselt

isalooma. Indleva emalooma avastab isaloom peamiselt haistmise abil. Ja kuna ahtral metskitsel puudub innalõhn, siis jooksuajal sokk temale tähelepanu ei kingi. Siiski mitte kogu jooksuaja kestes pole emaloomad paari-tatavad, vaid ainult üsna lühikesel aja-vahemikul — innaajal, mis metskitsel arvatavasti kestab 3—4 päeva. On innaaeg möödunud, siis, hoolimata sellest, kas ta tiinestus või mitte, kor-dub järgnev ind alles aasta möödudes.

Eeltoodust selgub, et ahtrad metskitsed, kui neid peakski suuremal arvul ette tulema, ei takista selle loomalligi signemist, vaid nad on asjata „sööjad“. Et neid tegelikult tuleb ette üpris harva, siis pole neil ka mingit praktilist tähtsust.

Nagu juba eelpool öeldud, tuleb esijoones kõrvaldada haiged, vigased ja suguloomadeks mittekölvulised metskitsed, olgu nad siis noored, kesk-ealised või vanad. Ei leidu või ei jatku tähendatud kategooriasse kuuluvaid metskitsi tarvilisel arvul, tuleb kõrvaldamiseks määratud normi kättesaamiseks, laskmiseks, valida talleteta noori metskitsi. Alles nende puudumisel tuleb asuda keskealiste ja vanade talleteta emaloomade laskmisele. Peab siiski tähendama, et valikut pole hõl-pus teostada, vaid see nõuab suuri kogemusi, rohkesti aega ja huvi metskitsede elu-olu vastu. Kuigi õiglane metskitsedega käitumine on seotud suurte raskustega, pole see siiski üle-saamatu. Iga korralik jahimees, kel jätkub head tahet ning püsivust ja kes võimalikult tihedamini (ka mittejahi-pidamise ajal) viibib oma jahimaadel, saab ka neist raskusist üle, omades juba 2—3 aasta õppimise järele teata-va vilumuse valiku teostamiseks.

Metskitse laskmisel tuleb esijoo-nes kindlaks teha, kas ta on tallega või ilma. See pole küll kaugeltki nii lihtne toiming kui see algajale jahimehele paistab, eriti sügisel, kui talled enam ei käi ema kannul. Eriti raske on talledid tähele panna puude ja põõsastega kaetud maa-alal. Et siin ei juhtuks kurba eksitust, tuleb lähemat ümbrust üksikasjalisemalt uurida ja laskmisega mitte rutata, vaid lask an-

da alles siis, kui ollakse kindlasti veendunud, et emaloomal talle pole. Ainult siis, kui üht ja sama metskitse korduvalt nähakse talleta, võib olla enam-vähem kindel, et tõeliselt on tegemist talleta emaloomaga. Selgub pärast metskitse laskmist, et ta oli siiski tallega, tuleb kasutada kõiki abinõusid, et tall võimalikult peatselt surmataks. Kuigi tall on sügise lõpu-poolel võrdlemisi suureks sirgunud, ei suuda ta iseseisvalt eluneda, vaid tavaliselt ta hukub külma ja lume tulekuga põhjusel, et ta emata ei oska küllaldaselt toitu leida ega end rohkearvuliste vaenlaste vastu kaitsta.

Pealegi imetab ema talle kuni detsembrikuuni, mis näitab, et emapiim on talle ka siis veel üpris tähtsaks toiduks.

Äärmiselt kurba pilti pakub saatuse hoole jäetud tall. Esimeses hirmus ta küll põgeneb ema surmamise kohalt, kuid ilmub sinna ikka jälle tagasi ja, kui ema ta korduvaile hüüdeile ei vasta, lahkub sealt. Ta rändab siis üksinda siia ja sinna ega leia endale enam kindlat elamispaika. Nii ta rändab rahutult ringi, kui külm ja nälg ta piinarikkale elule ei tee lõppu või mõni hulkuv koer teda maha ei murra. Ja kuigi ta suudab ületalve elada, ei kõlba ta enam suguloomaks, sest ta on niivõrd nõrgestunud ja kurnatud, et ta isegi küllaldaselt kevadise toiduga enam ei kosu, vaid jääb ka edaspidi põduraks ja nõrgaks.

Osutub ühel või teisel põhjusel vajalikeks tallega ema surmata, siis tuleb lasta enne tall ja siis ema. Pärast talle surmamist muutub ema küll ettevaatlikumaks ja aramaks, kuid ta jääb siiski oma alatisse elutsemiskohta või selle lähedusse, missugune asjaolu tunduvalt hõlbustab ta kättesaamist.

Ajakohaselt majandatavail jahimail peab jahipidamist alati teostama nii, et jahimajandus selle all ei kannataks, vaid — vastupidi — edeneks. Selleks peame arvestama jahimail leiduvate jahiloomade-lindude arvulist seisu, millest olenebki jahipidamise ulatus (lastavate ulukite arv, jahipidamise sagedus jne.), ja võtma tarvitusele sobivaid, kohalikest oludest tingitud, jahipidamisviise.

Suurematele jahiloomadele (põdrad, hirved, metskitsed) jahti pidades tuleb peale jahipidamise kohta ülesseatud üldiste nõuete täitmise silmas pidada ka vastavate loomade (tõu) pärinevate omaduste kavakindlat arengut ja seejärel nende küttemist teostada alati omaduste parandamise sihiga. Kuna aretus põhjeneb esijoonel vanemate omaduste pärivuslikkusel, siis on tarvis heade omadustega loomad jätta võimalikult kauemaks ellu, kuna suguloomadeks mittekõlvulised püüda peatselt kõrvaldada.

Lõppeks tekib veel küsimus, mis-suguseid metskitsedele jahipidamise viise võib tarvitada, et seatud eesmärged saavutada ja et samal ajal emaloomade kõrvaldamine ei takistaks jahimajanduse edendamist? Sõkkudele jahipidamisel tarvitavatest jahipidamise viisidest võib jahipidamisel metskitsedele otstarbekaimaks pidada vaid kaht jahipidamise viisi: juurehiilimist ja varitsemist. Teiste jahipidamise viiside tarvitamine ajakohaselt majandatavail jahimail on täiesti lubamatu. Ainult juurehiilimise ja varitsemise teel on jahimehel võimalus lasta kavatsetud looma põhjalikult vaadelda ja üksikasjaliselt uurida, seejuures saadud tulemuste varal otsustada, kas looma lasta või mitte.

Jahilubadest, mis antakse jahipidamiseks riigile kuuluvais veekogudes

Jahiseaduse § 17 alusel võimaldatakse soovijail jahti pidada vastavate lubade alusel riigile kuuluvais jahipidamiseks väljarentimata veekogudes ja merel ning Peipsi, Pihkva ja Lämmi järvel 1 km laiuses lahtises veevöös,

arvates rannast või roostikust. Neid lube annavad kohalikud riigimetsaülemad. Riigi veekogudesse jahipidamiseks antavad load on kahesugused: 1) öö-päeva-jahiluba, mille hind on 1,50 kr., ja 2) hooajaluba, mille hind on

3 kr. hooajalt või 1,50 kr. poolelt hooajalt. Esimene luba annab õiguse pidada jahti jahiseaduses ettenähtud jahipidamiseks lubatud ajal ja loal märgitud kuupäeval kõigile partlastele ja teistele vesilindudele teatavais veekogudes või merel 1 km laiuses lahtises veevöös (kui see pole kellelegi renditud). Hooaja-jahilube antakse soovijaile jahipidamiseks ainult viupartidele, vartidele, aulidele, vaerastele, isahakkadele, kosklatele, kormoraanidele, püttidele ja kauridele, kusjuures terve hooaeg loetakse 15. septembrist kuni 24. maini, poolhooaeg aga 15. septembrist kuni 31. detsembrini või 1. jaanuarist kuni 24. maini. Hooaja-jahiload on maksvad jahipidamiseks ainult merel 1 km laiuste lahtiste veevöö osade kohta.

Kuna meil kehtiva jahiseaduse järgi algab jahipidamine partidele (perek. *Anas L.*), koovitajaile (perek. *Numenius Briss.*), kiivitajaile (perek. *Venellus Briss.*), kõigile teisile rüütlasile või neppidele (suguk. *Charadriidae*) ja kõigile rookanalasile (suguk. *Rallidae*) 25. juulist ja kestab 30. novembrini, välja arvatud merel, meres asuvail saaril ning nende randadel elutsevaile viupartidele (*Anas penelope L.*), vartidele (perek. *Nyroca Flem.*), sõtkudele (*Bucephala clangula L.*), aulidele (*Clangula hyemalis L.*), vaerastele (perek. *Melanitta Boie*), isahakkadele (perek. *Somateria Leach.*), kosklatele (perek. *Mergus L.*), kormoraanidele (perek. *Phalacrocorax Briss.*), püttidele (perek. *Podiceps Lath.*) ja kauridele (perek. *Colymbus L.*), kelle peale jahipidamine on keeldud 25. maist kuni 25. juulini, on jahimeeste seas tekkinud arvamisi, et eelnimetatud hooajalubadega võimaldub jahti pidada ka merel 1 km laiuses lahtises veevöös metspartidele, muidugi kui hooaja-jahiluba on võetud mõlema hooaja peale, siis ekshiarvamiste ja arusaamatuste vältimiseks olgu tähendatud, et metsaülemate poolt

kalendriaasta kahe hooaja peale antavad jahiload on maksvad ainult eeltähendatud ajavahemikul, mis on ka loal märgitud, ja nendega jahipidamine pole lubatud 26. juulist kuni 15. septembrini.

Siinjuures ei saa tähendamata jätta, et Riigimetsade Talituse poolt antavate üleriigiliste jahilubadega võimaldub jahti pidada ka väljarentimata veekogudes ja merel 1 km laiuses jahipidamiseks rentimata veevöös maksva korra kohaselt, alates 25. juulist. Aastajahilube antakse väga vähesel arvul eritingimuste kohaselt ja nendega lubatakse jahti pidada ka riigile kuuluvais väljarentimata metsaosades. Üleriigilise jahiloo hind on kr. 35.—. Selle hankimiseks tuleb soovijail esitada kohaliku metsaülema kaudu vastav sooviv avaldus Metsamajanduse Büroole, kes ka otsustab loa andmise küsimuse. Luba saadetakse hiljem postiga kätte, kui loahind kr. 35.— + loal kustutatav tempelmaks (kr. 0.60) on saanud Metsamajanduse Büroole või on tasutud ühes loa hinnaga Põllutööministerruumi kassasse.

Et jahiloo väljasaatmisel ei tekiks takistusi, tuleb aastajahiloo soovijal rahakaardi lõigendil ära tähendada, milleks raha Põllutööministerruumile on saadetud.

Lõppeks peab tähendama, et alates 1. jaanuarist 1940. a. kuuluvad eespoolloetletud jahilubade saamiseks esitatavad avaldised tempelmaksustamisele kr. 1,20 väärtuses, samuti ka antavad aastajahiload, ööpäeva-jahiload, hooaja-jahiload, sokkude laskmise load ja mõtuste laskmise load kr. 0,60 väärtuses, mida jahisportlasil tuleb edaspidi arvestada. Tempelmaksuta avaldiste esitamise puhul nõutakse sisse avaldisel puudunud tempelmaks ühes trahviga, s. o. kahekordsel määral tasumata jätetud tempelmaksu suurusest.

J. Teino.

Võru Jahiselts 20-aastane

Võrus kutsuti esimene jahiorganisatsioon ellu 20 aastat tagasi. Asutajate liikmete koosolek peeti „Kandle“ seltsi ruumes 1./13. novembril 1919. a.,

kus otsustati hakata tegutsema Eesti Kütiseltsi Võru osakonnana. Asutajate liikmete koosolekust võtsid osa M. Must, R. Piilbaum, A. Küng, J. Kies-

ler, K. Sibul, A. Meema, M. Öunmann, R. Treiman, K. Riigov, G. Pajo, H. Mikheim, J. Ebber ja P. Reimann.

Asutatud Eesti Kütiseltsi Võru osakond rentis Võru linna ümbruskonnast riigimetsi, määras kaitsemetsad ja alustas üldiselt intensiivset tegevust. Tol ajal oli jahiloomi ja -linde vähe, sest kõikjal öitses sala- ja röövküttimine. Seltsi tegevus oli suunatud rohkem röövlindude ja -loomade hävitamisele ning jahimõiste selgitamisele ja jahikommete õilistamisele kui küttimisele. Suvel hävitati kaitsemetsa piirkondades ja mujal rebasepoegi, neid pesadest välja võttes, ning tapeti suurel arvul vareseid ja kulle, mille tapmine seltsi liikmeile oli kohustuslik. Nii lasti algaastail ajujahtidel keskmiselt 3—4 jänest, kuna tapeti aasta jooksul keskmiselt: vareseid 280, kulle 25, harakaid 5 ja rebaseid 4 (1922.—1925. a. keskmine). Samal ajal jahiloomade arvu suurendamiseks pandi kõikjal, kus vaja, jäneste ja metskitsede toiduks talvel ristikkeinu ja põldpüüdele teri. Hukuvate kasside ja koerte hävitamise ergutamiseks makseti nende hävitamise eest preemiat, mis tihti küll tekitas mitmesuguseid pahandusi. 1925. a. otsustas peakoosolek Eesti Kütiseltsi Võru osakonna ümber kujundada iseisevaks seltsiks, missuguse mõtte täideviimiseks otsustati asutada uue põhikirjaga selts Võru Jahiselts ja Eesti Kütiseltsi Võru osakond likvideerida, andes kogu seltsi varanduse ühes aktiva ja passivaga ning kõigi kohustustega üle uuele seltsile. Selts töötas endises vaimus edasi ja töötab tänaseni. Võru Jahiselts pikendas renditud maa-aladel ja veekogudel jahti pidamise algust partidele mitmeid aastaid 1. augustini. Kuna aga ümbruskonnas kõikjal jahti peeti ikkagi „õigel

ajal“, s. o. märksa varem, siis ei olnud sel suurt tulemust. Küttida võidavate loomade ja lindude arv või jahisaak oli ka hulk aastaid piiratud, nimelt võidi ühel päeval lasta mitte rohkem kui 1 jänes või 2 lindu. Huvitav on märkida, et 1926. a. ehitati Mõrgi vahtkonda ligi 5 vakamaa suurune aed, kus katsetati kasvatada metskitsi ja halle jäneseid. Kuna aga tulemusi ei saavutatud ja jänesekasvanduse ülalpidamine osutus kulukaks, siis 1919. a. likvideeriti see omapärane jänesekasvandus. Selle kasvanduse järele ei olnud ka vajadust, kuna valitsus ise hakkas tähelepanu pöörama metslindude ja -loomade kaitsele ja nende toitmise vajadusele, mille tagajärjel metsloomade arv märksa tõusis. Nüüd on Võrumaal kõikjal rohkesti näha jäneseid, metskitsi, põldpüüsid ja muid metsloomi ja -linde. Ka vahekorrad metsaülematega, mis varem mõnikord soovida jätsid, on kujunenud sõbraliikuks ja kõige paremaks. Eriti on tähelepanu pöörnud metsloomade ja -lindude arvu suurenemisele, nende kaitsele ja toitmisele ning jahipidamist mõistlikkuse piirides korraldamisele praegune Võru revident-metsaülem A. Karind oma abilistega, hoides ühtlasi parimat ja sõbralikemat vahekorda Võru Jahiseltsiga.

Võru Jahiseltsi juhatuses on praegu R. Treiman (esimees), E. Lauri (abi-esimees), E. Rumm (sekretär), G. Suursaar (kassahoidja) ja J. Kevvai (varahoidja).

Juhatuses on olnud seltsi algusest kuni praeguse ajani R. Treiman. Seltsi esimeesteks on olnud: J. Kiesler (1919—1924), A. Küng (1924—1927), O. Jürgenson (1926—1929), A. Küng (1929—1930) ja R. Treiman (1930. a. kuni praeguse ajani).

Mõnd räpinlaste jahist 11. XI 1939. a.

Sellest hoolimata, et maailmas mölab sõda ja kõigi rahvaste meeli hoiavad kütkes tuleviku muremõtted, korraldasid räpinlased ka tänavu iga-aastase traditsioonilise õppejahi.

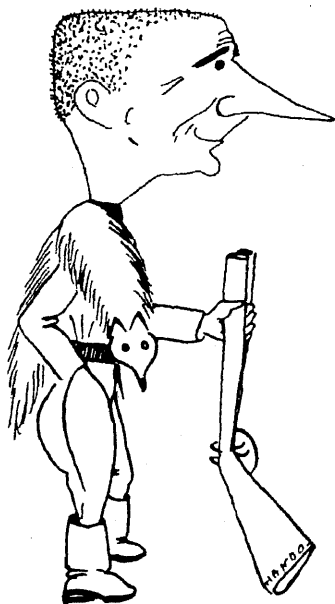
Tänavune jaht peeti metskonna kantselei läheduses asetsevas Vaasi-

mäe metsas, kus arvati surnuks kõmutada sealseid hulgi elutsevaid jäneseid kui ka rebaseid. Räpina metsameeste suurimaks rõõmuks võtsid tänavusest jahist juba korduvalt osa härrad metsainspektor A. Telem, Ahja revident-metsaülem J. Okas ja Räpina

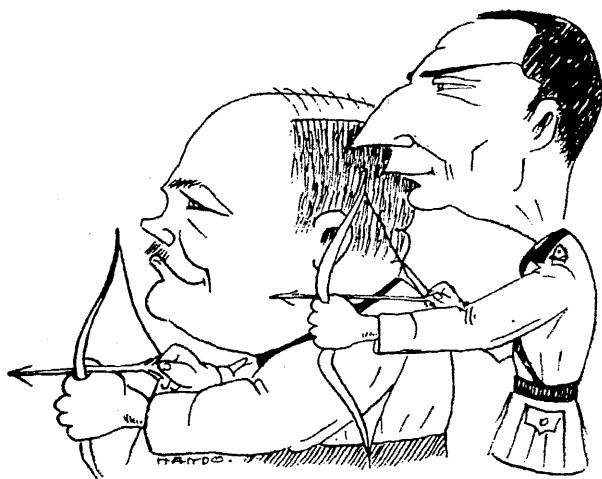
Räpina õppejahist osavõtjad.

metsaülem L. Puksoo. Ahjast olid ilmunud tragid metsnikud Ansip ja Reinu-maa. Veriora metskonda esindasid isandad: metsaülem Tava ja abi Konrat, kuna aga kastrelased arvasid heaks kombe kohaselt puududa. Jaht algas 11. novembri hommikul metskonna kantselei juurest ajujahi üldkorraldaja metsniku Karl Raudne juhtimisel. Ja jahi tulemus õhtuks: 13 läbivõetud masti ja 40 püssipauku töid saagiks 10 jänest ja 2 rebast. Õnnelikeks rebaste laskjajaks osutusid räpinlased: m/v, m/v J. Erik ja V. Peedo. Eriti viimane kütt, kui meie organisatsiooni noorim liige, näib tulevikus kujunevat

Jaan Erik —
väike ja väle,
„mõisaks
Tuuraperä“.

vääriliseks järglaseks jahi alal oma kadunud isale. Ei saa ütelda, et saak olnuks rikkalik, aga arvestades teiste naabermetskondade jahiretkede tagajärgi võivad räpinlased omaga olla rahul. Kui mõni jahist osavõtja nurises, et jahti ei peetud täpselt kõigi reeglite järgi ja et seal ilmnnes mõningaid viperusi, siis õppejaht ongi selleks kohaks, kus ilmsikstulnud vigu ühiselt läbi arutades jõutakse üha paremate tulemusteni, — kuni saabub aeg, millal kõik jahilised on meistrid. Kõik õppe-

Meie aasta traditsioonilisel jahipäeval-peol naabreist oli. Veriora metsaülem Tava abi Konradiga olid.

jahist osavõtjad võisid tähele panna Vaasimäe vahtkonnas massiliselt metskitsede esinemist. Viimaseid ilmus nähtavale peaaegu igast mastist, nii et maa aina müdis nende jooksu all. Samuti elutseb metskitsi Räpinas hulgi igas vahtkonnas.

Tekib küsimus, kas ei tuleks neid õppejahil lasta. Kirjutab ju prof. A. Mathiesen „Eesti Metsanduse Aastaraamatus“ nr. IX, lk. 284, et metskasvatuse huvides peaks metskitsede arv metskonna kohta olema ümarguselt kuni sada metskitse, mitte rohkem. Räpinas elutseb aga metskitsi 1937. a. loenduse järgi 409 tükki, praegusel

momendil aga veelgi enam, niisiis... seda küsimust on puudutanud ka V-et A. „Eesti Metsas“ nr. 2—1939. a., nii ei tarvitse pikemalt selle juures peatuda.

Pärast jahti koguneti Rápina seltsimajja ühisele metsameeste perekondlikule koosviibimisele, mille avas osakonna esimees lühikese sõnavõtuga, milles ta kirjeldas eelmise ja käesoleva Jahi ajavahemikus aset leidnud olukordi. Kõne lõpul rõhutas kõneleja metsameeste ülesandeid praegusel erakordsel ajal, võttes neid kokku järgmiselt: 1) teeme oma kutsetööd tõsimeeli, kokku hoides heaperemehelikult riigi ja

rahva vara; 2) kohtleme ühtlaselt ja õiglaselt kõiki rahvakihte ja 3) mis kõige tähtsam praegusel ajal: hoolitseme oma metsatööliste heaolu eest, tehes võimaluse piires neile igasuguseid soodustusi nii materjalide müükide juures kui ka mujal. Siin võiks veel kõne alla tulla üle riigi parimate metsatööliste premeerimine, nagu seda möödunud aastal katsena algatati Voltvetis. Kui me need eespool loetud kohustused oleme täitnud, siis võime lugeda end väärilisiks eesti rahva liikmeiks, ja keegi ei saa meile keelda vahel harva lõbutsemist.

Aadu Karu.

Mitmesuguseid teateid

Uued metsateadlased

25. novembril s. a. kaitses A.-S. Eesti Metsatööstuse instruktor Valdek Ritslaid oma diplomitööd „Metsasaed ja nende sobivus tööks“. Töö teostati Metsakasutuse Instituudi juures.

Diplomitöö ja selle kaitsmine tunnistati heaks.

Samal päeval kaitses ka Aegviidu abimetsaülem Evald Pettai oma diplomitööd

„Metsamaterjalide immutamine Valga immutustehases“. Töö toimus Metsakasutuse Instituudi juures.

Diplomitöö ja selle kaitsmine tunnistati heaks.

Põllumajandusteaduskonna kogu tunnistas mõlemad T. Ü. metsaosakonna lõpetanuks.

K. V.

Muudatusi riigimetsateenijate koosseisus

Ametisse nimetatud:

Helmur Eraste Kolga metsk. I jsk. metsniku ajut. kohustetäitjaks 1. XI 39. a.

Talituse käskkirja 2. novembrist s. a. nr. 58 § 6 p. 8 muutmiseks lugeda Uko Leete Kabala metsk. metsniku ajut. kohustetäitjaks nimetatuks 6. novembrist 1939. a.

Arnold Kaur Loobu metsk. metsnikuks 1. XI 39. a.

Julius Laaving Huuksi metsk. metsnikuks 1. XI 39. a.

Otto Reisalu Kõnnu metsk. metsnikuks 1. XII 39. a.

Peeter Koosa Kaiavere metsk. Nõmme vahtk. metsavahiks 16. X 39. a.

Aleksei Maksimov Roela metsk. Rünga vahtk. metsavahiks 1. XI 39. a.

Harald Leemann Kolga metsk. Ulliallika vahtk. metsavahiks 1. XI 39. a.

Lembit Ojamaa Vigala metsk. Paiba vahtk. metsavahiks 1. XI 39. a.

Artur Sütt Püssi metsk. Salu vahtk. metsavahiks 30. X 39. a.

Leo Kõrge Sagadi metsk. Oandu vahtk. metsavahiks 4. XI 39. a.

Robert Põder Valga metsk. Mõtuse vahtk. metsavahiks 1. XI 39. a.

Karl Õunapuu Konguta metsk. Meeri vahtk. metsavahiks 1. XI 39. a.

Karl Näkk Kursi metsk. Piiri vahtk. metsavahiks 1. XI 39. a.

Valter Saar Sõmerpalu metsk. Piirivariku vahtk. metsavahiks 1. XI 39. a.

August Käspert Torma metsk. Kullisaare vahtk. metsavahiks 15. XI 39. a.

Voldemar Kasemets Audru metsk. Siimo vahtk. m/v. ajutiseks kohustetäitjaks 1. XI 39. a.

Helmut Metsmaa Purdi metsk. Kuusiku vahtk. metsavahiks 16. XI 39. a.

Mihkel Trantmann Mõtsu metsk. Kõvertamme vahtk. metsavahiks tema enda palvel, pannes tema peale ka metsniku ülesanded Kõvertamme, Oademetsa ja Tuudi vahtkonnas 1. XI 39. a.

Harald Pool Märjamaa metsk. Haimre vahtk. metsavahi kohustetäitjaks 15. XI 39. a.

Ernst Roosma Kõpu metsk. Ija vahtk. metsavahiks 16. XI 39. a.

Paul Luik Torma metsk. Tõikvere vahtk. metsavahiks 16. XI 39. a.

Ümber paigutatud:

Metsainspektor Edgar Vester Metsakasutuse Büroo juhataja ajutiseks kohustetäitjaks 7. XII 39. a.

Kambja rev.-metsaülem Albert Milk metsainspektori ajut. kohustetäitjaks 15. XII 39. a.

Sutlema rev.-metsaülem Eduard Okas Antsla rev.-metsaülemaks 1. XII 39. a.

Sagadi metsaülem Osvald Kuusiku Narva rev.-metsaülema ajut. kohustetäitjaks 1. XII 39. a.

Jäärja metsaülem Villem Naha Sutlema rev.-metsaülema ajut. kohustetäitjaks 1. XII 39. a.

Kuusiku abimetsaülem Leo Elgas Sagadi metsaülema ajut. kohustetäitjaks 1. XII 39. a.

Voltveti abimetsaülem Jaan Sulg Jäärja metsaülema ajut. kohustetäitjaks 1. XII 39. a.

Kolga metsk. abimetsaülem Toomas Martna Kastre metsk. abimetsaülemaks 15. XI 39. a.

Vigala metsk. metsnik Harald Raig Kolga metsk. abimetsaülema ajut. k.-t. 15. XI 39. a.

Triigi metsk. metsavaht Villu Are Käru metsk. metsniku ajut. kohustetäitjaks 1. XI 39. a.

Ametist vabastatud:

Metsakasvatuse Büroo juhataja Albert Vaharu omal palvel 7. XII 39. a.

Antsla rev.-metsaülem Oskar Soolep omal palvel 1. XII 39. a.

Narva rev.-metsaülem Jaan Parts omal palvel 1. XII 39. a.

Narva metsk. asjaajaja Valter Kasikov omal palvel 10. XI 39. a.

Petseri metsk. metsnik Eduard Keir omal palvel 1. XI 39. a.

Torma metsk. Rääbise vahtk. m/v. Hans Lätt teenistusvanuse piiri ületamise tõttu 15. XI 39. a.

Kohtla metsk. Niinsaare vahtk. m/v. Juhan Uk omal palvel 1. X 39. a.

Kaiavere metsk. Nõmme vahtk. m/v. August Alameets 65 a. vanusepiiri ületamise tõttu 15. X 39. a.

Purila metsk. Tammiku vahtk. m/v. Jaan Sarv omal palvel 1. X 39. a.

Käskkirja 16. oktoobrist s. a. nr. 55 § 1 osaliseks muuteks lugeda Kolga metsk. Verisoo vahtk. m/v. Kustav Heilmann teenistusest vabastatuks 1. oktoobrist 1939. a.

Kõpu metsk. Ija vahtk. m/v. Anton Lohk parandamatu haiguse tõttu 15. XI 39. a.

*

Mõtsu metskonnas avatakse Kõvertamme vahtkonda, mille koosseisu on määratud senised Varbla metsandiku kvart. nr. 4, 5 ja 8 ühes tagavaramaadega 1. XI 39. a.

Rava metsk. Orina vahtkond likvideeritakse arvates 1. XII 39. a., liites selle vahtkonna maad sama metsk. Orgmetsa vahtkonnaga.

*

Narva metsk. Tammsaare vahtk. m/v. Oskar Moorparki uus perekonnanimi on Mägissoo.

L. Stegmann 40 a. metsateenistuses

Kui eluaastate arv poeb salaja seljataha ja meie kortsulist palet esinduslikult ette lükkab, siis eh mud: mis vallatust ta meiega on teinud, mis tegusid aastate vältel teha lasknud ja tähtpäevi elulõnga lükkunud! Ega usu ise, et midagi on muutunud meis neil pikil aastail. Rõõmus meel kaaslaseks antuna viib meid üle raskustest ja elu varjuküljed näivad möödunud samuti päikesepaistelistena. Ainult siis, kui keegi sõpradest sulle õnnitledes mingil tähtpäeval käe pihku õiendab, märkad oma rännaku pikkust.

Neil päevil, 1. det., esimese lume tulekuga libiseb mälestuste sõiduk tagasi Varangu metsaülema hr. L. Stegmanni metsandusliku tegevuse algusse. On möödunud 40 aastat ajast, mil ta astus tegevusse metsanduse alal. 30 aastat tagasi hr. L. Stegmann asus praegusse asukohta Varangu ja Liigvalla mõisa metsaülemaks ja 20 aastat tagasi ta määrati samal asukohal Eesti riigi Varangu metskonna metsaülemaks.

Kes suudaks kõiki töid ja tegevusi uuesti elustada, mis on toimetatud pikil aastail ja püsivalt ühel kohal? Sajad hektaarid metsa on istutatud ja ravitud ning osa neist jälle maha raiutudki. Metsa „nägu“ ja piirid on mitmeti muutunud neil pikil aastail, tundmatuse ni on muutunud kohustused, metsade valitsemine ja korrastamine, muutunud on meeoleolud ja maailmavaated, aga juubilar püsib oma kohal.

Vaikselt meenutab koos hr. L. Stegmanniga kogu Varangu metskond neid kaugaid tähtpäevi ja soovib pikal võitlusteel koos metsaga ja isikliku elu juhtumitega karasta-

tud vaimu vääramatut jätkumist värskena edaspidiseiks aastaiks!

Aleksander Mägisoo †

10. novembril s. a. nõudis surm ohvriks Haapsalu metskonna metsateenijate ridadest Valgevälja vahtkonna metsavahi Aleksander Mägisoo.

Kadunu sündis Läänemaal Võnnu vallas 7. veebruaril 1876. a.

selleaegse Võnnu mõisa metsniku pojana. Ta sai hariduse kohalikus Kõnnu algkoolis, oli pärast kooli lõpetamist kodus isa abiliseks, pärast seda Haapsalu linna

haigemaja teenistuses, 1916. a. kevadest alates 1 a. ja 7 kuud sõjaväljal, kust tagasi tulles asus Haapsalu metskonda praktikant-metsavahina õppusele ning määrati 1. aprillil 1919. a. samasse metskonda Paralepa vahtkonda metsavahiks. Oli samal kohal 2 aastat, kust hiljem määrati sama metskonna Espri vahtkonda ja Espri-Valgevälja vahtkondade liitmise tõttu Valgevälja vahtkonna metsavahiks, kus ta teenis kuni surmani.

Kadunu oli kohusetruu, tubli, tasakaalukas ja taktitundeline, mis tema iseloomus olid leidnud ühise omaduse, ja seepärast ta võis olla mõnele nooremale heaks eeskujuks.

Ametivennad kandsid oma vana sõbra ja kaasteenija Haapsalu surnuaiale. Metsaülem oma järelhüüdes lahkunule sõnastas kõigi saatjate ühise viimse soovi: Puhka rahu, kallid kaasvõitleja! Kalmistu määndide kohin laulgu sulle vaikset unelaulu. Kaasteenijad.

Metsamaterjalide hinnad

f-co laoplat Tallinn. (Tallinna Börsikomitee noteering 13. dets. 1939. a.)

	Kr.		Kr.
Palgid — kuusk ja määnd	tm. 16—17	Saetud materjal + 24% laudu:	
Blokk-palgid	„ 30—33	kuusk u/s.	tm 38
Pakud: kuusk	rm —	kuusk IV s.	„ 34
määnd	„ —	määnd u/s.	„ 37
Paberipuud	„ 8,20—10	määnd IV s.	„ 33
Toeapuud	„ 8,00—9,00	Kastilauad	„ 50—60
Pakud: kask	tm. —	Luuavarred	„ —
lepp I s.	„ 32	Krohvilliistud	„ —
lepp II s.	„ 18	Liiapid	tk. —
haab I s.	„ 35	Sulfaatpuud	rm. 5,65—6,15
haab II s.	„ 25		
saar	„ —	Märge: sulfaatpuud on noteeritud f-co laoplat Kehra.	
tamm	„ —		
Prussid	„ 34—36	Tendents: selgusetu.	

Ajakiri

Loodushoid ja Turism

1940. aasta Ilmub 6 korda aastas, piltidega ja joonistega. II aastakäik.

Väljaandja: Loodushoiu- ja Turismi-instituut.

Toimetuse peatoimetaja dir. P. PÄTS, vastutav ja tegevtoimetaja G. VILBASTE, toimetajad P. RANDPÖLD, A. SUUR, E. H. TRUÜVERE.

Sisult koosneb „Loodushoid ja Turism“ järgmistest osadest: I. Loodushoid ja looduskaitse. II. Turism ja kosukohad. III. Pargindus ja iluaianus. IV. Kodukaunistamine. V. Loomakaitse.

„Loodushoid ja Turism“ on kasulik, vajalik ja huvitav ajakiri kõigile omavalitsusile, ametiasutusile, kultuur-, majandus-, turismi- ja noorsoo-organisatsioonidele, koolidele, õpetajaskonnale, looduskaitse usaldusmeestele, suvitus- ja ravikohtadele, hotellinduse ettevõtjatele, aiandustegelastele, kodukaunistamise komiteedele, loomakaitseühingutele, mitmesuguste organisatsioonide liikmeile ja kõigile, kes on huvitatud kasulikest uudistest ja juhustest eelloetletud aladelt.

„Loodushoiu ja Turismi“ tellimishind 1940. aastal on: aastas kr. 3.50, poolaastas kr. 2.—, üksiknumber 90 senti. „Loodushoiu ja Turismi“ kuulutushind 1940. aastal on: 1 lk. kr. 50.—, 1/2 lk. kr. 25.—, 1/4 lk. kr. 13.— ja 1/8 lk. kr. 8.—.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Loodushoiu- ja Turismi-instituut, Koidula 23. Posti jooksev arve nr. 118. Telefon 305-29, pärast kella 15 — 312-49.

Tellimine 1940. aastaks on avatud. Tellimisi võtavad vastu kõik Vabariigi postiasutused.

Eesti mehaanilise puutööstuse

aktsiaselts

A. M. LUTHER

Saaduste müügikohtad

Talinnas:

D.-Posi tän. 9, tel. 446-16

Pärnu mnt. 69, tel. 482-60

Kõitjal,

KUS KA VIIBITE,
OLGU TEIE LAHUTA-
MATUKS KAASLASEKS

„Päevaleht“

„LASTE RÕÕM“
ON AINULAADNE
LASTEAJAKIRI

MITMEKESIST
KIRJANDUST
P A K U V A D

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED

TALLINN, S.-KARJA 23. PIKK 2

EESTI METSA JA TSELLULOOSI A/Ü.

TALLINN, PÄRNU MNT. 10—6, TELEFON 474-50

ostab sulfaatpuid

ESINDAJAD:

- J. EENSALU — Kehra tehased, telef. Tallinn 308-00
- A. EPELBAUM — Jõhvi, Uus 14
- A. KÄÄRIK — Tartu, Veski 57, telef. 43-62
- A. TAMM — Valga, Kungla 29, telef. 114
- E. RADIK — Pärnu, Riia 10, telef. 679
- E. ROSIMANNUS — Türi, Koidula 17-a, telef. 100